

Pagina 2

- ACTUALITATEA
PENTRU TINERET
- Expoziție fotografică
- Din nou animația
- Sunet și lumină
- Literatura contemporană

- Scriitorul tânăr la maturitate
- Florentin Popescu: „Poezia trebuie să-i facă pe oameni mai buni și mai sinceri cu ei înșiși, cu lumea, cu viața”

Pagina 3**Pagina 5**

- Cronica literară de Al. Piru
- Romanul livresc
- O privire către cei care vin
- Ileana Berlogea

- PATRIE, IUBIRE ETERNĂ
- POEME DE Nicolae Dan Frunțelată
- PROZĂ DE Hristu Cândroveanu și Dumitru Oprișor

Paginile 6-7

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Scînteia

SUPLIMENT LITERAR-ARTISTIC

tinerețului

Anul VIII

Nr. 31 (358)

12 pagini — 3 lei

Simbătă

6 august

1988

Țara în August

Vara își anunță, deja, biruitoarea bogăție a apropiatelor roade. Vor fi acestea roade ale pământului muncit cu hărnicia și priceperea dintotdeauna ale țaranului român, și vor fi acestea, totodată, în orizontul profundelor înțelesuri, înalt-simbolice însemne ale titanice activități creatoare care se desfășoară, de aproape două decenii și jumătate, în toate domeniile vieții economice ale României contemporane. În procesul continuu de edificare a noului chip al țării, am învățat — și această esențială învățătură ne luminează și ne va lumina peren calea ascendentă — că socialismul se construiește cu poporul și pentru popor. Am înțeles, deci, prin fireasca implicare entuziastă în fiecare clipă a patriei, că fapta noastră de muncă se adaugă organic la cutezătoria columnă alcătuită din faptele de muncă ale contemporanilor, într-o perpetua înălțare a națiunii pe culmi de civilizație și progres. Mărețele izbînzi obținute în planul transformărilor economice și-au aflat inspiratoare sursă ideatică în gândirea teoretică, vizionară, în activitatea practică a tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, președintele țării. Vara aceasta ce se anunță bogată în roade ale viețuirii noastre materiale a fost marcată — ca rol al viețuirii noastre politice — de sărbătorirea de către întregul popor, strîns într-o vibrantă unitate de gînd și voință în jurul partidului, al eminentului său conducător, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a 23 de ani de la Congresul al IX-lea.

Avînd în fruntea sa pe marele erou al României socialiste, națiunea noastră a pășit în anii de după Congresul al IX-lea pe drumul împlinirilor glorioase, într-o epocă de strălucite realizări politice, sociale și economice. S-au dezvoltat puternic forțele de producție pe întreg teritoriul țării. Partidul, secretarul său general, s-au preocupat în același timp de „SUPLIMENTUL LITERAR-ARTISTIC”

(Continuare în pag. a II-a)

Eu sînt mic și tu ești... mare
Fotografie de VALERIU TANASOF

Un scriitor, un scenarist ori un cineașt nu-și pot scrie și nu-și pot vizualiza gîndurile decît dacă din cînd în cînd se conectează sau se lasă în voia unei anumite cadențe speciale. Știu nume de artiști care se simt în largul lor numai în perimetrul foarte restrîns al cîmpului de creație, pesemne acela fiind una din patriile lor. Așa cum alții, ilustre personalități ale culturii universale, nu s-au putut reîncărca după efortul epuizant al unei opere de referință decît făcînd o călătorie ori lăsîndu-se în voia unei lungi vacanțe în cutare loc exotic și izolat de pe mare sau de pe uscat. Scriitorul e în cîmpul creației sale precum un soldat cu patria pe inimă. Ori încotro s-ar uita gîndul lui tresaltă într-un fel anume doar dacă se întoarce să primească în su-

flet lumina dimineților sau amiezilor de acasă. Unii nu pot trăi fără acest acasă nici măcar o zi, alții rezistă o săptămînă, iar dacă se întimplă să stai undeva o perioadă de timp țara acestui acasă al nașterii năvălește spre tine cu imaginea emo-

Gîndind la Hiroșima

August, șase, nouă sute patruzeci și cinci —
Divinitatea — Om
se dezvăluia în toată splendoarea sa
atomică.

O mie de sori
purtați citeva ore în doar pîntecele tău
mamă Enola,
un singur rinjet al ucenicului vrăjitor
concurînd strălucirea de pe Ararat
(nimeni nu a reușit să vadă pînă acum
întreaga, adevărata față a Omului!),
o singură, deșteaptă hotărîre
infinitesimal calculată
dezmințind teoria lui Hegel (cum că
totu-i rațional).
Și asta în citeva clipe — egale doar cu vorba nu știu cui
că ne îndreptăm spre punctul de origine,
exagerînd comparația.

Vezi, mamă Enola,
ce inventivi și zburdalnici au fost copiii secolului în
August, șase, nouă sute patru zeci și cinci!

CORNELIU TĂLMACIU

Cadența întoarcerii acasă

ționantă a undr trăiri de o
subiectivitate vitală. De mul-
te ori m-am gîndit la un
film în care să fie vizuali-
zate stările dorului de acasă,
nu la un film liric ori în
totul poetic, ci la o sce-
narizare în notă dramatică
a viziunii ne-ruperii de lu-
mea alor tăi, de stările unui
„rău interior” provocat pînă
și de acele gesturi ce pe mo-

ment pot părea, în fap-
ta nesedimentată de timp,
mai greu acceptabilă, dar
brusc sublimată ca aria in-
confundabilă a locului unde
ai venit pe lume.
Wim Wenders a realizat
un film ce și prin titlu —
Paris, Texas — are tentația

mănească. Doi dintre scri-
torii din Teleorman, Stancu
și Preda, au dat în romanele
lor imagini ale copilăriei
(Darie, Niculaie) în care au-
torul revine acasă, în pro-
pria biografie. De cite ori
fac drumul către Frumoasa,
unde va spre Zîmnicea, e, la
fel, semnul că mă agăț de
copilăria mea ca de „poala”
unicei fericiți. Acest spirit
se ivește într-o imagine pa-
noramată a riului Vedea, a
pădurii meandrate și ea, a
îmbătărit de bucuria că a-
colo, și numai acolo, trebuia
să realizez înția oară fo-
togenia unui peisaj — posi-
bil generic al filmului cu
imagini asaltînd memoria
întoarcerii acasă. Al fil-
mului despre care notam,
ce ar putea fi viața oricărui
truditor de imagini în spa-
țiu patriei sale.

IOAN LAZĂR

Pagina 9

- Scriitori români contemporani
- GEORGE BĂLĂIȚĂ: cerul gurii și umbra bibliotecii

- POȘTA LITERARĂ SUPLIMENT de Mircea Iorgulescu

- CĂRȚI TRADUSE — Efigia unei spiritualități

Pagina 10**Pagina 11**

- Serialul nostru: **Borges despre Borges**
- Popasuri: Bensorsiel
- Tabela de marcaj

ACTUALITATEA PENTRU TINERET

NOTE • INFORMAȚII • MICROINTERVIURI

AGENDĂ • AVANPREMIERE • RECOMANDĂRI

Plastică

Nu de mult a fost redată circuitului expozițional al Capitalei, renovată și extinsă ca spațiu, sala de expoziții a C.C.A. Ultima expoziție de aici cuprinde o largă selecție de pictură, tapiserie și sculptură în care aproape 100 de artiști expun lucrări inspirate din realitățile contemporane ale României. Se impun atenției în special peisajele ce surprind aspecte ale muncii eroice de construcție a marilor ctitorii ale acestei epoci. (P.M.)

Expoziție fotografică

Recenta expoziție de fotografii din Polonia, prezentată publicului larg în sala Asociației Artiștilor Fotografi, constituie un act cultural și artistic de referință. Cele câteva zeci de fotografii aparținând unor artiști fotografi, deopotrivă amatori și profesioniști, din țara prietenă, oglindesc viața și societatea poloneză de azi. Autentice „fotoreportaje artistice”, imaginile din expoziție comunică privitorului nu numai mesaje despre ceea ce se întâmplă azi în lume, ci și sensurile aflate în spatele evenimentului, constituindu-se în tot atâtea revelații noi, proaspete ale realității. (FLORIAN M.)

Din nou animația

La sala Dalles continuă să fie deschisă, până pe 15 august, expoziția „Arta filmului de animație”. Până acum, în fiecare zi peste 300 de vizitatori, în special copii au petrecut frumoase momente în compania personajelor îndrăgite ale animației românești. În cadrul expoziției se vizionează filme de animație de lung metraj, precum și alte filme — succese internaționale ale animației românești. Reînnoim invitația pentru elevii aflați în vacanță de a-și trece în program și această instructivă expoziție. (RADU C.)

Simpozion

Scriitori, artiști, cercetători, profesori au participat de curând la simpozionul „Vocația umanistă și patriotică a literaturii române”. Manifestarea a fost organizată de către Muzeul Literaturii Române în tabăra de pionieri „Pustnicul” și a fost urmărită cu un deosebit interes de numeroși elevi aflați în aceste zile la odihnă, dar care nu au pierdut prilejul de a se instrui în același timp. Acțiunea s-a încheiat cu un recital poetic cuprinzând o selecție reprezentativă din lirica patriotică românească. (F. MICSAN)

Sunet și lumină

În ziua de 29 iulie, în sala de conferințe a Muzeului de istorie și artă al municipiului București, a avut loc spectacolul de sunet și lumină intitulat

„Bucureștii de ieri, Bucureștii de azi”. Realizat de Teatrul Giulești în colaborare cu muzeul amintit (scenariu: actorii Mircea Cruceanu și Florin Tudorache, consultant științific — prof. Dumitru Andronache), spectacolul a fost urmărit cu un viu interes de tinerii uteciști ai întreprinderilor bucureștene. Muzica, versurile și comentariile incitante, rostite pe bandă de magnetofon de renumiți actori ai scenei din Giulești, au fost fericit completate cu imagini semnificative ale Bucureștilor de ieri și de azi.

Iași

Prilejuită de împlinirea a 80 de ani de la naștere, pictorului Victor Mihăilescu-Craiu i s-a vernisat de curând expoziția „Anotimpuri ieșene”. Organizată în Sala Victoria, de către Muzeul de Artă, ea cuprinde 72 de lucrări: compoziții, peisaje, flori, naturi statice. De asemenea, la Muzeul etnografic din Palatul Culturii, cei care trec pragul orașului Iași, cei mai tineri vizitatori ai săi, aflați, zilele acestea, în vacanță, pot admira piesele din lemn, ceramică, textile de interior, costume din cadrul expoziției a cărei temă, e deosebit de sugestivă: „Pomul — materie și transfigurare în arta populară”. (GABRIELA CIOBANU).

Rotonda 13

Muzeul Literaturii Române a organizat la Rotonda 13 din parcul Cismigiu o evocare a scriitorului Ion Marin Sadoveanu. Scriitori, critici și istorici

Lecturi fundamentale

O iubire din anii '20

Ideolog literar important, consecvent cu ideile sale critice, cu direcțiile sale artistice, Garabet Ibrăileanu scria, prin anii '20, când era deja un om matur, un roman de... dragoste. Era un timp când literatura noastră se întregea cu reușite asemenea producțiilor literare, și, încă un roman în plus — fie el scris și de un om cu autoritate critică și cu spirit director, nu putea să producă mare vilvă. Și totuși povestea românească a lui Ibrăileanu (trăită de el?) avea să rămână în etern. Este ceva în vetustețea acestei spuse românești, ceva ce rămâne mereu la modă (dacă modă se poate numi!), ceva ce mișcă alteceva într-un adânc de suflet al fiecăruia. E un ce sentimental, reprimat poate de fiecare din noi, acest ce fiind analizat cu finețe și bună cunoaștere (și bună credință) de criticul literar Ibrăileanu, un obșnuit al analizei, un om cu spirit analitic îndelung exercsat. Romanul „Adela” e o temă cu variațiuni, fără îndoială. O sensibilitate adâncă, în acțiune, mereu apăsată, mereu solicitată, se dezvoltă până la durere. Ceva și aspru și duos, la modul cerebral, superior, intelectual afirmat. Și totuși un fapt ce i se poate întâmpla oricui, un fapt adânc omenesc de care ne mirăm, ne bucurăm și ne rușinăm; și iarăși o luăm de la capăt, nici o poveste de dragoste, oricum, nu se termină, nu se sfârșește cel puțin în perimetrul critic al fiecăruia dintre noi, într-un for interior arzător sau mornind. „Adela” iese în lume când și Freud (și alții deopotrivă) încerca adâncul omenesc, percepea vibrații de o uluitoare finețe, statuând o nouă dimensiune nu numai în practica științelor, ci și în cea a artelor. Redind temei dragostei obsesii vechi, spuse cîndva, în antichitate, cu olimpiadă și atât de firească seninătate. „Adela” e un exercițiu afectiv ce trebuie cercetat și înțeles.

Țara în August

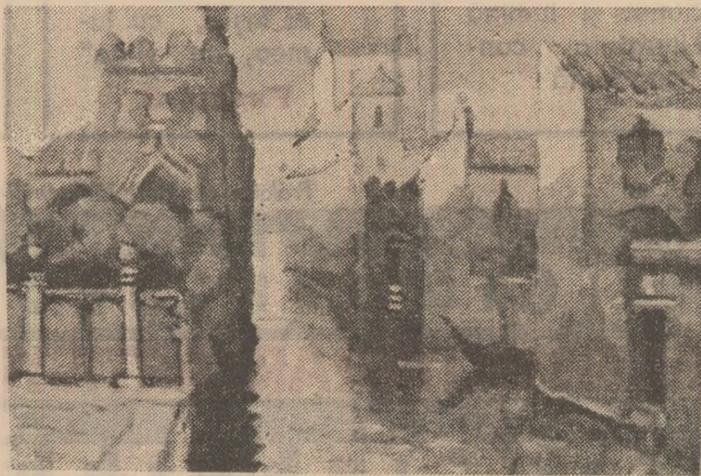
(Urmare din pag. 1)

crearea și perfecționarea continuă a cadrului organizatoric capabil să asigure o cit mai largă participare a tuturor oamenilor muncii, în tripla lor calitate de proprietari, producători și beneficiari, la soluționarea democratică a problemelor construcției socialismului, la elaborarea și înlăuntrirea politicii partidului. Congresul al IX-lea a deschis cale liberă și demnă înlăuntririi unei vaste opere de prefaceri revoluționare, atât în peisajul economic al țării, cât și în conștiința de sine a omului contemporan. Tovarășul Nicolae Ceaușescu afirmă, în Cuvîntarea la ședința Co-

mitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. din 23 iulie: „Am redat poporului nostru sentimentul că este un popor liber și independent. I-am redat sentimentul istoriei proprii, de luptă pentru libertate pentru a fi stăpin pe destinațiile sale — și poate că acestea reprezintă una din marile realizări care au descătușat energiile creatoare și au făcut ca poporul nostru să urmeze cu toată forța Partidul Comunist Român, ca stejar al luptei pentru existență, pentru asigurarea ființei libere a națiunii noastre”. În egală măsură importante sînt, deci, în Epoca Nicolae Ceaușescu, edificarea ma-

terială a societății și edificarea noii spiritualități revoluționare și umaniste.

S-au împlinit, de curînd, 40 de ani de cînd, la chemarea partidului, au luat naștere primele brigăzi de muncă patriotică ale tineretului. Cu acest prilej, într-o atmosferă entuziastă, tinerii de astăzi ai patriei socialiste s-au angajat să muncească, și în viitor, cu responsabilitate și spirit revoluționar pentru configurarea plenară a acestui timp eroidin din istoria țării. Gîndul lor creator și fapta lor constructivă se regăsesc în toate trainicele ctitorii ale prezentului, ca embleme ale dăruirii patriotice.

Pictură de Teodor Răducanu

literari, cercetători au vorbit despre personalitatea romancierului Ion Marin Sadoveanu, cel care a continuat în formulă balzaciană, cronică arivistului burgez începută de N. Filimon, reconstituind cu precizie și culoare ultimele decenii ale secolului al XIX-lea și primii ani ai secolului al XX-lea.

Întîlnire cu cititorii

De curînd, la Rimnicu-Vilcea, membrii cenaclului de literatură de anticipație „Orion” s-au întîlnit, la Studiul de literatură „Anton Pann”, cu cititorii. Invitat la această acțiune a fost Ion Hobana, secretar al Uniunii Scriitorilor.

Tabără de creație

În perioada 1—10 august, este organizată la Hirsova, sub egida Centrului Județean de Îndrumare a Creației Populare și a Mișcării Artistice de Masă — Constanța, o tabără de creație literară și plastică. Sînt reușiți aproximativ 40 de creatori literari și artiști plastici amatori. Manifestările culturale ce vor avea loc cuprind vernisaje, sezători literare și spectacole literar-muzicale. Întîlniri cu oamenii muncii din unitățile industriale și agricole ale orașului. Printre participanți se numără Costin Antonescu (de fapt, organizatorul taberei), Artur Porumboiu, Virgil Bostănaș, Radu Șuiu, Ovidiu Dunăreanu, Lavinia Dumitrașcu, George Mihalea, Constantin Oprea, Geo Vlad.

Literatura

contemporană

O fertilă și binevenită dezbatere avînd ca temă ecuația realitatea-literatură se desfășoară, de cităva vreme, în paginile României literare. Genericul sub care sînt găzduite intervențiile este „Literatură contemporană și noile structuri sociale”. În nr. 32, din 4 august, al revistei, aflăm un substanțial eseu, „Dialog cu realitatea”, semnat de criticul literar Ion Simuț. Sînt analizate ipostazele raportului dintre realitate și literatură, așa cum s-au ivit ele în proza — diferită ca viziune și valoare de la o etapă la alta — din ultimele patru decenii, și se accentuează relația de modelare reciprocă a celor doi termeni: „...realitatea provoacă literatura, își impune temele și structura; dar nici determinarea inversă nu este de ignorat. Literatura nu doar copiază realitatea, ci și năzuiește să o transforme”. Sperăm că revista, care apare acum sub conducerea unui consiliu redacțional coordonat de Dumitru Radu Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor, va continua dezvoltarea aceasta incitantă cu certă funcționalitate educativă.

Ce e nou la muzeu

Interlocutor azi

Marian Neagu

Directorul Muzeului județean Călărași

— Tovarășe director, care sînt obiectivele muzeistice din județul Călărași și ce valoare au acestea?

— Muzeul județean Călărași are în colecțiile sale peste 45 000 piese cu o valoare patrimonială inestimabilă. Rețeaua muzeistică din județ cuprinde Muzeul de istorie de la cotul Borcei, Muzeul de arheologie din Oltenița cu una din colecțiile cele mai valoroase pentru preistoria sud-estului european, precum și casele memoriale unde au trăit doi mari militanți ai mișcării muncitorești și socialiste din România: „Alexandru Sahia”, de pe raza comunei Măstireni, și „Gh. M. Vasilescu”, din municipiul Călărași.

— Care este contribuția dv. la viața culturală călărășeană?

— În scopul creșterii eficienței actului educativ, am înțeles în acest an activitatea expozițională. Au fost prezentate publicului, în cadrul Festivalului național „Cîntarea României” artiști plastici amatori și creatori populari. De un frumos succes s-au bucurat expozițiile de pictură ale inginerului Manea Dorin, medicului pediatru Alexandru Ioniță și expoziția de măști populare a învățătoarei Alexandra Vidu din comuna Lupșanu. Dintre manifestările de mare amploare inițiate de instituția noastră, de un binemeritat prestigiu se bucură sesiunile științifice organizate sub genericul „CULTURA ȘI CIVILIZAȚIA LA DUNAREA DE JOS”.

— Ce noutăți sînt pe șantierul arheologic în care este implicat colectivul dv.?

— În zona Căscioarele — Valea Cătălii a fost descoperit un complex format din cinci așezări getodacice (săpături: arheologii Paul Damian — Muzeul județean Călărași și Valeriu Sirbu — Muzeul Brăilei), datate secolele II—I î.e.n. O așezare foarte bogată de la începutul epocii bronzului, aparținînd purtătorilor culturii Gîlna III (săpături: arheolog Nanu Basarab — complexul muzeal Galați). Pe raza comunei Chirnogi, pe terasa superioară, a fost descoperită cu ocazia lucrărilor de îmbunătățiri funciare una din cele mai mari necropole de pe teritoriul României, datînd din perioada de tranziție de la neolitic la eneolitic. Foarte interesantă este și continuitatea de locuire pusă în evidență de această necropolă unde au mai fost descoperite morminte din secolele II—III și IX—X î.e.n. (Săpături: Done Șerbănescu — Muzeul județean Călărași).

— Care este cea mai importantă descoperire a ultimilor ani?

— În domeniul cercetării arheologice pe raza comunei Dichiseni — punctul Grădiștea Coslogeni, au fost puse în evidență urmele unuia dintre cele mai vechi centre de redus minereu de fier de pe teritoriul Europei, datat la sfîrșitul mileniului al II-lea î.e.n.

— Ce ați întreprins pentru diversificarea relațiilor cu publicul și atragerea acestuia în spațiul muzeist?

— În cursul acestui an, pentru punerea în valoare a rezultatelor cercetărilor științifice, vor lua ființă două noi puncte muzeistice organizate în strînsă colaborare cu organele locale comunale de partid și de stat: primul pe raza comunei Grădiștea, sat Cunești, prezintă cercetările arheologice întreprinse pe marea așezare preistorică „Măgura Cunești”; iar cel de-al doilea — punctul muzeistic „Iezerul” în comuna Jegălia, își propune să prezinte diferitele aspecte materiale ale civilizației locuitorilor de pe malul brațului Borcea. Acest muzeu va avea un profil complex — arheologie, istorie și etnografie.

ARETA ȘANDRU

Florentin Popescu

„Poezia trebuie să-i facă pe oameni mai buni și mai sinceri cu ei înșiși, cu lumea, cu viața“

Născut la 3 aprilie 1945 în Lera-Chiojdu, județul Buzău. Absolvent al Facultății de limba și literatura română din București. Publică poezii, reportaje, recenzii și însemnări. Membru al Uniunii Scriitorilor. În prezent este redactor la Editura Albatros.

Cărți publicate: **Obsesia păsărilor**, poeme, Editura tineretului, 1970; **Mereu — peregrinul**, poeme, Editura Cartea Românească, 1972; **Țara finținilor**, reportaje, Editura pentru turism, 1972; **Rapsodii la vatra Mioriței**, reportaje, Editura Eminescu, 1975; **Cuvinte de griu**, poeme, Editura Eminescu, 1975; **Cititorii Brincove-**

nești, eseuri, Editura Sport Turism, 1978; **Reintâlnire cu cetatea adolescenței**, reportaje, Ed. Albatros, 1979; **Țărnuțu uitat și alte poeme**, Ed. Eminescu, 1981; **Diligența cu păsări**, poeme, Ed. Eminescu, 1983; **Pe urmele lui V. Voiculescu**, monografie, Ed. Sport-Turism, 1984, volum distins cu Diploma de onoare a Uniunii Scriitorilor; **Cartea de dragoste pentru București**, reportaje, Ed. Eminescu, 1986; **Povarna și alte povestiri**, Ed. Ion Creangă, 1987; **Peregrin la Ninive**, poeme, Ed. Dacia, 1988.

— În sfârșit, Florentin Popescu, erod că de data asta n-o să reușești să mai scapi până ce nu destăinuie cititorilor cum faci, cum reușești să-ți organizezi atât de minunț timpul încât ești prezent în mod permanent în presa literară și în cea cotidiană; în afară de poezie, publicând reportaje, migăloase articole de istorie literară, cronici, recenzii, portrete...

— Intrebarea nu mi se pune pentru prima oară. Și tot pentru a nu știu cîta oară (e drept, nu în scris, ci verbal!) am să răspund prin celebrele cuvinte pe care Pliniu le Bătrîn, în a sa „Naturalis historia“ le atribuia pictorului Apelles, cel care considera exercițiul zilnic o condiție sine qua non pentru desăvîșirea măiestriei artistice: *Nulla dies sine linea* (Nici o zi fără o linie), sintagmă pe care mult prea mulți o invocă astăzi fără a-l tălmăci în literă și spirit, cum se spune, sensurile... Sigur, privită de la distanță, prezența mea în presă poate părea multora nefirească, surprinzătoare ori cine mai știe cum, dar nu este. Ea ține, de fapt, de ceea ce personal cred că înseamnă a-ți lua meseria în serios, adică a i te dăru cu simțirea, cugetul și condeiul. Timpul înseamnă pentru mine, înainte de toate, o problemă care presupune o bună și temeinică administrare. Gîndește-te: cea mai mare parte a lui mi-o petrec în Editura Albatros, ca lector, unde trebuie să citesc manuscrisele confrăților mei și ale celor care bat cu timiditate la porțile literaturii; apoi rămîn cele câteva ore de după-amiază, ore în care trebuie să mă „împart“ între lecturi, scris și fel de fel de obligații cotidiene. Și ca să rămînem în domeniul livrescului cu care începusem! — dă-mi voie, Valeriu Bărgău, să-ți mai ofer (să-mi mai ofer, de fapt!) ca „premiu de consolare“ încă un citat: „Timpul — zicea Voltaire — este destul de lung pentru cine știe să profite de el; Muncind și gîndind îl extindem limita...“.

— Ce părere ai despre obsesiile poetului în fața colii albe de hirtie? Ai putea să scrii un poem fără să fii obsedat, stăpînit de ideea aceluia poem?

— Greu de spus. Miracolul inspirației n-a putut fi explicat pînă acum de nimeni. Uneori te pot „fulgera“, pe nepre-gătite și pe negîndite, o metaforă, o idee, un gînd și — de ce nu? — un poem. Dar să nu tragi de aici concluzia că poezia se poate scrie, după opinia mea, oricum și oriunde, la întimplare adică. O imagine, o secvență de viață, o ardere de suflet te pot urmări ani în șir, dar nu ies la iveală decît o singură dată — în clipa aceea misterioasă a creației, clipă pe care n-o poate explica nimeni. În ce mă privește am încercat, cel puțin în volumele publicate pînă acum, să ofer ceea ce se cheamă un univers unitar, structurat pe o idee, pe o arhitectură, pe un gînd anume. Și „Obsesia păsărilor“, cartea mea de debut, apărută în colecția de frumoasă amintire „Luceafărul“, în 1970 și „Mereu-peregrinul“ (1982) și „Țărnuțu uitat și alte poeme“ (1981) și „Diligența cu păsări“ (1983) sînt legate între ele și în același timp trăesc, cel puțin în intenția mea, independent, ca structuri unitare...

— Intrebat de I. P. „De fapt, cine sîntei, Nichita Stănescu?“ marele poet a răspuns uluitor de simplu: „Eu sînt profesiunea mea“. Florentin Popescu ce ar răspunde la o asemenea întrebare?

— Să nu-mi fie luată în nume de rău mărturisirea! Aș răspunde: Eu sînt poetul, publicistul și editorul Florentin Popescu. Judece-mă fiecare din punctul lui de vedere! Mă dăru cu mare și statornică devoțiune tuturor!

— Cartea despre Voiculescu („Pe urmele lui Vasile Voiculescu“, Ed. Sport-Turism, 1984) a pus în evidență calitățile tale de critic și istoric literar și o mare dragoste pentru Marele buzoian... Cum ai intrat prima dată în contact cu opera lui Voiculescu și, mai ales, cum ai ajuns să îndrăgești atât de mult opera? Crezi că dacă nu se întîmplă să fii amîndoi buzoieni, „șocul“ întîlnirii ar fi avut loc?

— Cu opera lui V. Voiculescu am venit pentru întia oară în contact în primul an de facultate, la Filologie, în București, prin 1964, cînd a apărut postum ediția princeps a „Ultimelor sonete închipuite

ale lui Shakespeare în traducere imaginată de V. Voiculescu“, volum care a impus criticii și istoriei literare o reevaluare a operei scriitorului — fapt întîmplat din cite știu, cu puținii poeți ai noștri. Autorul sonetelor murise în urmă cu un an (pe atunci eram elev de liceu la Buzău) și una din marile tristeți care mă însoțește este aceea de a nu-l fi cunoscut — fie și în ultimul lui an de viață cînd, datorită virstei și cauzelor cunoscute, se prăbușise fizic... Cit privește cea de a doua parte a întrebării pot să-ți răspund cu mîna pe inimă: șocul s-ar fi produs oricum. V. Voiculescu este un scriitor mult prea mare pentru ca impactul meu cu viața și opera sa să nu se fi produs mai devreme sau mai tîrziu. Normal ar fi fost să-i cunosc viața și opera din manualele școlare dar — vai, ca și Blaga — el nu figura în manualele școlare. Descendența comună, a mea și a lui din fabulosul spațiu al Văii Buzăului și — dacă-mi pot permite să spun — o multime de similitudini ale trăirilor noastre din copilărie au accentuat benefic în ce mă privește! — „șocul“ de care vorbești. Mai tîrziu, ca să înțeleg personalitatea și valoarea scriitorului am pornit intrucitva invers decît se procedează de obicei: de la operă la viață, la biografia autorului ei. Iar revelațiile n-au fost nici mici și nici puține la număr. Am cunoscut familia, o parte dintre prietenii și foștii colaboratori ai lui V. Voiculescu, am ajuns în posesia unor inedite (dintre care am și publicat în „Manuscriptum“, în „Luceafărul“ și în alte reviste), mi-am format o imagine a omului și scriitorului pe care puținii o au la această oră. Și „miracolul“ voiculescian mă mai păstrează încă în haloul lui; am predat Editurii Albatros, de doi ani, un manuscris destinat să apară în colecția „Contemporanul nostru“ și intitulat: „V. Voiculescu între tradiționalism și modernitate“, și am scris mai mult de jumătate dintr-o viitoare carte „Viața lui V. Voiculescu“. Sînt nevoia să reamintesc cititorilor mei, cu voia ta, un adevăr pe care l-am numit și în cartea din 1984, distinsă, cum știi, cu Diploma de onoare a Uniunii Scriitorilor: Cu cit trece vremea cu atît gloria și valoarea scriitorului V. Voiculescu sporesc întru eternitate. Văd în asta, pe lingă altele, și o dreptate postumă care vine să îndrepte o mare greșeală făcută poetului în timpul victii de către contemporanii lui...

— Ce crezi că se întîmplă cu poezia pe care o scrii?

— Ceea ce este firesc să se întîmple: apare în reviste și în volume, ajunge la cititori și-i face, sper, mai buni și mai sinceri cu ei înșiși, cu lumea, cu viața. Faptul că la diverse întîlniri cu iubitorii de literatură am fost interpelat adesea, la modul cel mai concret, în legătură cu o carte, o poezie, un reportaj sau articol ce-mi aparțin mă conduce, firesc, la concluzia că fiecare dintre noi avem, uneori fără să ne dăm seama, un anume cerc de cititori, de oameni care ne urmăresc îndeaproape activitatea. Asta mi se pare un lucru extraordinar și valorează mai mult decît nu știu cite recenzii...

— Dar cu reportajul? Ce trebuie făcut pentru ca reportajul scris de contemporanii noștri (și de noi) să intereseze, să-l sensibilizeze pe cititor în fața unor aspecte ale realului?

— Îmi pare bine că-mi pui o asemenea întrebare, fiindcă voiam, într-adevăr să-ți spun citeva cuvinte și referitor la opiniile mele despre reportaj, despre publicistică în general. Litera tipărită m-a fascinat, pot mărturisii, încă din clipa în care am învățat să citesc, din prima copilărie. Căutînd modele în cărțile pe care le citeam, mă încerca de pe atunci gîndul de a scrie și eu. Am început s-o fac, „gaze-tărește“ dacă se poate zice, prin ciclul elementar de școală, scriînd mici texte și expediindu-le publicațiilor pentru copii din București. Păstrez și azi, printre cele mai scumpe amintiri, un carnet de corespondent la „Știința pionierului“, strămoșul „Cutezătorilor“ și al „Luminiței“ de azi. De atunci, au trecut foarte mulți ani și arhiva mea personală s-a îmbogățit cu zeci și sute de reportaje ori texte care se circumscriu altor genuri publicistice, apărute în aproape toate ziarele și revis-

tele centrale, ca și în numeroase tipărituri din provincie. Școala ziaristică este extraordinară pentru un scriitor, atît în ce privește formarea, exersarea condeiului, cit și în cunoașterea vieții, a oamenilor, indiferent de vocația cu care te-ai născut: pentru poezie, proză, teatru etc. Am tipărit și mai multe cărți de reportaj, unele dintre ele bucurîndu-se, la modul cel mai concret posibil, de succes de presă și de public. N-am abandonat și nu voi abandona, cred, niciodată, publicistica. În fine, după toate aceste experiențe, îți pot răspunde sigur și categoric la întrebare: Ca să poată sensibiliza cititorul, să-l intereseze, chiar să-l captiveze și — mai ales — să poată transcende efemerul, circumstanțialul, durînd și peste ani, reportajul trebuie să tindă a deveni eseistic — cam în felul în care l-au practicat, să zicem, un Paul Anghel, un Ilie Purcaru, sau cum îl scriu azi autori mai tineri ca Titus Vișeu, Cornel Nistorescu, Pavel Perfil, Dumitru Eliade, ca dumneata, Valeriu Bărgău, și alții.

— Ai fost vreodată obsedat de ideea că trebuie să faci parte dintr-o generație literară?

— După opinia mea scriitorul trebuie să lucreze (dacă, bineînțeles, crede în scrisul lui), să se exprime pe sine neconștient. Problema generației (sau a generațiilor) aparține criticii și istoriei literare, nu scriitorului. Nu, nu m-a interesat și nu mă interesează problema generației și nici apartenența mea la una sau alta dintre ele. Virsta biologică nu este totuna cu virsta literară — iată un adevăr elementar pe care mulți îl ignoră nejustificat. Și apoi, gîndește-te!: fiecare scriitor are personalitatea, stilul, originalitatea lui, care nu țin întotdeauna de virsta biologică; nu-i putem înregimenta pe scriitori, ca pe soldați ori ca pe elevi în funcție de virstă, de data la care au debutat etc. Legile nescrise ale creației nu coincid decît rar cu cele ale dezvoltării personalității umane și trebuie înțelese și explicate de la caz la caz, de la un autor la altul, nu otova, la grămadă. Istoria literaturii române este plină de exemple în acest sens. Consider că împărțirea pe generații, promoții literare etc. — este pe undeva falsă. De ce, la urma urmelor Cezar Baltag ar face parte dintr-o generație, iar Dan Verona din alta? Iată de ce mă surprinde cînd citesc într-o revistă literară de prestigiu o rubrică intitulată „Promoția X“ sau „Generația X...“. În fond contează ceea ce, cum, cit de bine scrie un autor, ce aduce el nou, cit este de original și mai puțin generația căreia îl circumscriu comentarii lui.

— Ai participat la o serie de turnee și tabere organizate de C.C. al U.T.C. și cnaclul „Confluente“ al „Suplimentului literar-artistice al Științei tineretului“ în scopul documentării scriitorilor tineri... Vrei să ne mărturisești dacă aceste documentări au avut o influență asupra scrișului tău?

— Au avut o influență în măsura în care fiecare act de cunoaștere face, trebuie să facă parte din viața scriitorului. Nu poți trăi (și cred că niciodată, în nici o vreme nu s-a trăit!) în afara timpului, a ambianței sociale din care faci parte. Și problema este cu atît mai acută atunci cînd practici, pe lingă poezie și proză, reportajul — atît de direct și nemijlocit legat de realitate. Turneele și taberele de care vorbești (și la care am participat împreună — și eu și dumneata) mi-au folosit atît ca eficiență directă (în sensul că am scris și am publicat, la sfîrșitul lor, o serie de materiale în presă), cit și ca experiență mai largă, de cunoaștere a oamenilor, a tinerilor care scriu și care vor forma, mai devreme sau mai tîrziu egalul scriitoricesc al viitorului. Nu uita că sînt și editor la „Albatros“ — editură sub egida căreia apar cu predilecție volume semnate de tineri, cărți care se adresează, înainte de toate, generațiilor tinere. E normal, deci, să-i cunoști — fie și cu o clipă mai devreme — pe cei care îți vor aduce manuscrise, nu?

— Cu acest răspuns mi-ai sugerat — iată! — o nouă întrebare: Îți place munca de editor? Cum se „vede“ literatura scrisă de tineri din paginile manuscriselor aflate în editură?

— Evident, îmi place meseria aceasta, pe cit de grea pe atît de delicată. Altfel aș fi abandonat-o demult. Literatura scrisă de tineși se „vede“ din paginile manuscriselor propuse de ei spre lectură și publicare „Albatrosului“ exact așa cum trebuie, cum cred că trebuie să fie: diversă, interesantă, neliniștită, plină de întrebări cel mai adesea. Dar, trebuie să-ți spun și asta, alături de manuscrise valoroase ne vin și multe texte șterse, banale, lipsite de timbru personal și care nu comunică nimic nou. Am avut relativ recent o experiență editorială despre care merită să-ți vorbesc. Făcînd parte din juriul intern al concursului de debut în poezie am citit, la ultima ediție a competiției (concretizată prin apariția volumului colectiv „Cîntec pentru zorii de zi“, 1987) peste o sută cincizeci de manuscrise, din aproape patru sute cite s-au primit la editură. Spre surprinderea mea cele mai multe denotau epigonismul față de Nichita Stănescu și față de alți poeți contemporani de valoare. Prea puține veneau cu o forță, cu o expresie, cu o construcție poetică originală, reușînd să se detașeze de „grosul“ celorlalte texte. Ce demonstrează asta? s-ar putea să mă întreb. Și am să-ți răspund fără echivoc: o îngrijorătoare lipsă în asimilarea valorilor mari, perene ale literaturii de la noi sau de aiurea. Nichita este, în adevăr, un mare poet, dar pentru a-l înțelege, pentru a-l recepta cum se cuvine trebuie să treci mai întîi prin poezia populară, prin creația marilor clasici, apoi prin lirica lui Arghezi, Barbu, Blaga, Voiculescu, Al. Philippide, Emil Botta și a altor mari creatori și abia mai apoi să pureezi la dezlegarea „nodurilor și semnelor“, dacă-mi dai voie să mă exprim așa. Ori, foarte mulți tineri, conștient sau nu, cred că pot arde etapele, că vor intra în eșalonul poezilor contemporani, imitîndu-i pe cei mai valoroși dintre ei. Este limpede pentru oricine că „a lua viața în piept“ și a scrie poezie, mai ales azi, cînd în domeniul s-au atins cote dintre cele mai înalte, este un gest riscant, cu sorți de izbîndă doar printr-o cultură vastă, temeinic și adînc asimilată. Se înțelege că și exigențele editorului (stimulate, între altele, și de restringerea planurilor editoriale) devin, în asemenea situație, mult mai mari decît, să zicem, acum zece-cincisprezece ani. Mulți se supără pe noi că le respingem creațiile, ori îi invităm să aștepte doi sau mai mulți ani, alții își retrag manuscrisele sau ne vorbesc de rău prin cafeneaua literară, prea puțini concep că actul editorial, apariția unei cărți trebuie să fie, să devină un moment de referință în viața autorului și chiar o sîrbătoare pentru el și pentru lectorul care le-a citit, cu creionul în mînă, creația. Ei, bine, miza cea mare noi o punem pe aceștia din urmă. Și cred că nu greșim, dacă ne respectăm munca de editor.

— Îți propun să alcătuești o antologie a poeziei românești contemporane... Re-tuzi?

— Bineînțeles că refuz. Valorile sînt în formare, ori în consolidare. Procesul de decantare, de așezare a lor se află în plină desfășurare și eu, unul, nu-mi pot asuma un asemenea risc. De altfel cred că ai bănuț că voi refuza un răspuns chiar de la întrebarea referitoare la generația ori școala literară... Să ne scriem (și noi și contemporanii noștri!) cărțile, să spunem ce avem de spus și să-i lăsăm pe alții, mai tîrziu, să alcătuiască antologii, ierarhii, să distingă promoții și direcții literare, curente (eventual!) ori chiar „generații“...

— Ai putea să mărturisești în finalul acestei discuții dacă asupra conștiinței tale scriitoricești a acționat vreodată un mentor, un „director de conștiințe...“?

— „Director de conștiințe“ e foarte pretențios (sau pretios) spus. Dacă totuși trebuie să recunosc un „model“ atunci el este tocmai cel pe care desigur, îl bănuiești: V. Voiculescu. Și nu numai poetul, ci și publicistul, prozatorul, omul de cultură și — în nici un caz în cele din urmă! — marele spirit și suflet, adică Omul V. Voiculescu: medic fără arginți, redactor la Radio, coleg și prieten de rară solitudine și noblețe al contemporanilor lui.

VALERIU BĂRGĂU

CARTEA DE POEZIE

Cursivitate scenografică)

Furat de accesibilitatea, de extremă adresabilitate a poeziilor din volumul lui Aurel Storin **Ora inexactă**, nu am observat de îndată ce anume ordonează mărturisirile, cum se desparte burlescul sau amarul confesiunii de primejdia cronicii rimate. Atenă să își privească eul liric, Aurel Storin se scutură de prejudecăți cind convertește sentimente (nuanțate ironic, cel mai adesea) într-o strategie scenografică. Om de teatru, autorul nu ascunde de fel că pentru el poezia este și ea o modalitate de comunicare democratică, un fel de reflex primar la atracții, necesități, întrebări, frăgezimi afective. Truculența dă în vileag un scenograf descinzând din Ion Minulescu: „Tai la sare, tai la sare, / Tai la sarea unui veac / Dintre toate, cel mai mare, / Mai bogat și mai sărac“ (**Tăierea la sare**).

Adaptarea la perspectivele demistificării nu exclude gestul ușor emfatic, nevoia de aventură. Poetul se scuză că o ia razna, în fond simțul treaz al metaforei îl scutește de scrupule inhibante: „Nu-i doar o vrajă de vacanță, / Nu-s valuri doar, legănătoare, / Eu simt deschiderea la mare / Ca pe o formă de speranță // Ca pe un act de modestie / Cind ai uitat să fii modest / Și marea, cu un singur gest / Te reclădește și te-nvie“ (**Deschidere la mare**).

Gesticulația febrilă, insolitul bine intenționat mă alunecă uneori în comentariu rimat, iar cultul penurii claritate nu știe să ocolească facilitatea. Cind însă Aurel Storin subordonează ingredientele frazeologice decorului viu imagistic, rezultatele sînt la înălțimea așteptărilor, au prospețime.

Din sănătos-optimistul **Dac-am fi leg două strofe** disparate pentru că dau calitate atitudinii, servesc sentimentul, dincolo de aparența puberală: „O, dac-am fi doi eschimoși / Să umplem Polul Nord cu pasul, / Și să ne sărutăm cu nasul, / Sublimi, penibili, caraghioși... // Flămînzi de noapte și de zi / Să facem dragoste cu freamăt, / Și să ne-nghete cite-un geamăt / Și cite-un strigăt, de va fi...“.

Autorul unor asemenea versuri are meritul că nu se plictisește să cinte mereu tinerețea, să o interpeleze ca un erou romantic. Chiar și amintirile cite sint, trag înapoi melancolia, sub un strat protector de pudoare și glumă: „Seara mirosea a căpșuni, / La televizor cînta nu știu ce fată, / Și visul era desuet și sincer și bun / Cum erau poezii / De-altădată...“ (**La Găvana**).

Este în toate ipostaziile o reducere la istoria curentă, la umanitatea tangibilă, la directitatea trăirii. Dacă învăluirile sentimentale întrerup propozițiile, fi revine lucidității istețe, mintuitoare, să restabilească echilibrul. Citim atunci, ca în acest frumos rondel, **Curge fluviul**, versuri despre condiția omului de azi, confruntat cu dinamica existențială: „Curge fluviul, luminat de pești, / Curge lumea, timpul curge încă, / Iacom, Cronos, fiii și-i mîncîcă, / Mestecînd, netulburat de vești...“.

Pentru un autor dublat de un foarte bun textier, **Ora inexactă** ține de performanță. Mai întii, în măsura în care convertește liric o emisie de imagini. Apoi, prin chiar proteismul poeziei; disponibilă la scurte fosforescențe, dar și la poeme de respirație parabolică. Editura **Litera** s-a întrecut pe sine cind a dat veșmint elegant trăirilor la care ne-am oprit. Graficiianul Val Munteanu îmbogățește substanța versurilor cu o copertă de efect și cu numeroase ilustrații expresive și atractive.

HENRI ZALIS

*) Aurel Storin — Ora inexactă, Editura Litera, 1988.

CARTEA DE CRITICĂ

Despre ironie *)

S-ar părea că tentația de a își ordona intuițiile și opiniile în alcătuirea, mai mult sau mai puțin riguroasă, a unui sistem îl fascinează pe criticul literar tinăr (tinăr — nu neapărat în accepția biologică, ci în cea a debutului editorial!) de astăzi. O dovadă am avut-o anul trecut: Al. Cistelean schița, în **Poezie și livește**, condiția și tipologiile intruziunii livești în literatură. O altă dovadă avem anul acesta: Ioan Buduca ne oferă, prin și în **După Socrate**, calitatea de martori la rostirea cu accentuată voluptate a unui amplu **discurs despre ironie**. Cartea (re)atestă două dominante ale demersului intelectual practicat indeobște de autorul ei — anume apetența pentru strategia speculativă și minuirea cu virtuozitate a nuanțelor semantice care asigură bogăția ideatică a noțiunilor. Pot să afirm că tema aleasă spre amănunțirea critică de către Ioan Buduca nu reprezintă o surpriză. Pe de o parte, pasaje din prezentul volum au fost publicate în pagini de revistă, iar pe de altă parte, cronicile sale literare, întotdeauna spumoase și deseori pătrunzătoare, fac dovada unei programatice prodigalități în ceea ce privește ironizarea fastuoasă. O surpriză constituie, însă, absența aplicațiilor particularizante și pertinente (așa cum ne obișnuisem!) la literatură. Referirile literare sînt puține la număr și se subsumează, în cea mai mare parte, distanțării teoretice. De altfel, cartea se subintitulează „eseuri despre spiritul ironic în literatură“, accentul căzînd pe primele două treimi ale sintagmei. Ioan Buduca ambiționează, în primul și în primul rînd, configurarea complexă (dar nu completă — lipsa de „simț al relativului“ îi repugnă!) a termenului de **ironie**. Analizele „pe text“ vor veni, probabil, într-un viitor volum. **După Socrate** este un titlu guvernat de o cuminte ambiguitate: autorul cercetează devenirea conceptului în perioadele culturale post-socratice, iar întreprinderea adoptă ca tehnică de lucru „citirea“ în manieră socratică a faptelor studiate, fapte ce țin de istoria mentalităților sau de istoria artelor (cu predilecție, a literaturii). Gîndirea socratică este considerată a fi momentul originar esențial al spiritului ironic: „Spiritul socratic a interiorizat tragic și exemplar fenomenul original al rațiunii dialectice, care va reînvia conceptul abia în secolul al XIX-lea (Hegel, Marx). Și dacă ironia mormenește o asemenea tradiție, atunci ce va să însemne sărăcia strigătoare la cer a modului în care o definesc unii-alții ca simplă figură de stil, ori, și mai rău, ca spirit al batjocurii“. Citatul este lămuritor și pentru unul dintre imboldurile care l-au determinat pe Ioan Buduca să scrie cartea de față — scoaterea ironiei de sub incidența tratării în cheia derizoriului și așezarea ei într-o viziune de profundă comprehensiune. Există dezbătute în **După Socrate** o seamă de polarități al căror complicat mecanism de relaționare tînde să ipostazieze felurit atitudinea ironică: „tensiunea Socrate-Aristotel“, spiritul ironic-spiritul dogmatic, ironia-ambiguitatea, ironia-negația, ironia-umorul etc. Sint fixate câteva tipuri de ironie: ironiile retorice ale stilului, ironiile gestuale, de manieră și de comportament, ironiile destinului, ironiile cunoașterii, ironia naturii, ironia romantică văzută în descendența ironiei socratice... Ioan Buduca respinge expunerea doctă (de neconceput într-o „expediție“ cit de cit serioasă în țărîmul ironiei) și adoptă tonul colocvial. **După Socrate** are în permanență tensiunea fertită a dialogului. La aceasta contribuie și aparența de structurare a cărții, construită din extrem de vii eseuri mai restrinse sau mai întinse, cu intenție declarate a fi simple „note de subsol“. Nu se trag, din nou cu intenție, concluzii: „Adevărul ironic, ca oricare adevăr, nu e concluzie, ci calea spre concluzie“. Iar despre **După Socrate** se poate spune că indică o posibilă cale de urmat în înțelegerea ironiei, văzută ca dimensiune necesară a conștiinței umane.

GABRIEL RUSU

*) Ioan Buduca — După Socrate, Editura Cartea Românească, 1988.

CARTEA PENTRU COPII

Întimplări cu Alexandra *)

Recitesc cartea lui Alexandru Chiriacescu, „Întimplări cu Alexandra“, și un gînd mă poartă către o poezie a lui George Tărnea, pe care am învățat-o pe dinafară, de la prima lectură. Zice poetul: „Azi prindem fluturi Alexandra / și pui rătăcitori de nori / e necesară pentru suflet / și nebunia uneori“. Evident, nu doar potrivirea de nume m-a dus către această analogie. Deși în proză, cartea lui Alexandru Chiriacescu iriază o poezie suavă, o stare de candoare și gingășie pură, naturală — căci, deși o carte **făcută**, ea nu conține nimic **contrafăcut**. Cea dintii calitate a acestei cărți constă tocmai în faptul că autorul-personaj se lasă cu sinceritate prins în mrejele vârstei eroului principala: fiica sa (literară — și poate nu numai) Alexandra, pe care o însoțește într-o suită de întimplări inițiatice, de prin clasa a II-a pînă prin clasa a IV-a. Este vorba de o sumă de experiențe, pe care le trăiește un copil din mediul citadin și care în tot ce-i cade sub privire găsește un prilej de întrebare, întrebări puse cu o insistență vecinică cu agasarea. Fie că-și însoțește tatăl la pescuit, în căutarea unui ciine, într-o discuție pe marginea extraterestrilor, într-o trepidantă călătorie de vacanță (la muzeu, la grădina zoologică, la observatorul astronomic, la munte) într-un univers gastronomic sau pe pncuri, cu sau fără lampa lui Aladin — Alexandra parcurge, de fapt, un drum al inițierii, asemenea Micului Prinț, asupra căruia chiar se fac unele referiri, în carte. Ca și acel mic locuitor al acelei planete minuscule, și Alexandra porneste în călătoria acestei cărți tocmai pentru a căuta adevărul sens al vieții. Ca și Micul Prinț, și ea pune mereu întrebări — fără a fi mulțumită de toate răspunsurile primite. Și dacă Micul Prinț ajunge la concluzia că „nu poți vedea limpede decît cu inima“, nici Alexandra nu iese mai puțin victorioasă din călătoria sa, desprinzînd, în final, poate cea mai simplă și mai înaltă concluzie: aceea că viața trebuie luată pe cont propriu.

În tot acest periplu scriitoricesc, autorul face dovada unei depline stăpîniri a mijloacelor artistice, pe care le folosește cu rafinament și discreție. Un umor cald, disimulat însoțește lectura, de la prima pagină la ultimul rînd. Iată, de pildă, cum numai în câteva cuvinte alcătuiește profilul moral al eroinei, încă din prima pagină: „Cînd vreau, eu sînt foarte încapătinat. Alexandra e fețița mea. Are șapte ani și jumătate. Iar cînd vrea, e foarte încapătinată. Și vrea aproape întotdeauna“. În atmosfera scriiturii plutește o mireasmă din Jérôme K. Jérôme, dacă mă gîndesc fie și numai la „Trei într-o barcă“, iar alăturarea face cîntec părintelui literar al Alexandrei. Expediția la munte — Noi, unchiul Donald și „confortul familiei“ — cu episodul montării cortului, ca și surpriza din „Gastronomie“ țin de această **tăietură de maestru**, dovedind virtuozitate, talent, experiență.

Cartea se încheie cu un dialog între autor și mica eroină, care, la capătul tuturor experiențelor — și poate tocmai de aceea — tot mai are ceva de reproșat. Între altele, că, de-acum, autorul și-ar putea lua și alt erou pentru cărțile sale de povestiri — ea este și mare, clasa a IV-a! — pe Mihăiță, de exemplu, frățiorul ei mai mic; ce dacă nu știe el încă să citească, „Pînă o scrii tuuu!... că nu prea scrii repede... o să meargă și la școală“. În consecință, nu știu dacă „Întimplări cu Mihăiță“ este numai un pretext de final de carte sau o invitație la o nouă carte. În ceea ce mă privește, inclin să optez pentru a doua variantă, așteptînd această nouă carte, validată deja artistic de către prima.

ION ANDREIȚĂ

*) Alexandru Chiriacescu — Întimplări cu Alexandra, Editura „Ion Creangă“, 1987.

Poezii de circumstanță ale lui Nicolae Milcu

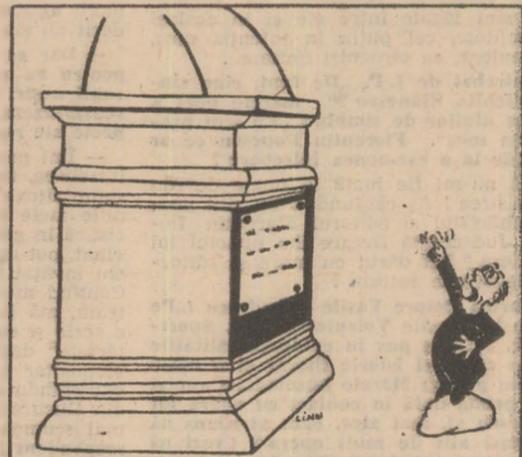
Desore poetul și dramaturgul Nicolae Milcu (n. 1903 — m. 1933) se știu, astăzi, datorită istoricului literar Florea Firan, tot mai multe lucruri. Fișa de istorie literară, pe care i-a întocmit-o nu de mult timp, e pe deplin edificatoare. Prin amabilitatea lui Mihnea Farago, fiul scriitoarei Elena Farago, publicist talentat și fermecător causer, am găsit un prețios album ce aparține scriitoarei Coca Farago (n. 1913 — m. 1974) unde am întîlnit câteva poezii ocazionale ale lui Nicolae Milcu. Se știe, cu destulă precizie, că poetul Nicolae Milcu a fost descoperit și impus atenției literare de către Elena Farago. În salonul literar al scriitoarei stabilită în cetatea Băniei și-au făcut ucenicia un apreciazabil număr de scriitori. Nicolae Milcu a fost o reală promisiune, a devenit în scurt timp o certitudine ce și-a frînt aripile mult prea

devreme. Cele citeva poezii pe care le reproducem, aici, sînt dedicate tinerei, foarte tînevei scriitoare Coca Farago, ce era atît de prețuită de confracții săi: **Cocuței / Cu fiecare filă ce-i trece-o din album, / Să îndrăgești mai tare pe-aceea care-ți curmă / Surisul cald pe buze, — cînd stai de te gîndești, / La tot ce nu știi încă... și tot ce lași în urmă... / 25 octombrie 1924, Craiova, N. Milcu; Roman în patru versuri / O păpușă-n „bleu“... Fereastra... / Școala mică peste drum, / Plicuri „rose“ și flori presate... / Rudolph Valentino... Fum! / 7 aprilie 1927, În spațiu, același loc ca mai sus. N. Milcu. Intuind precocitatea talentului ce avea să se impună, la numai două zile după ce a consemnat catrenul de mai sus, menționa: **Cocuței de porțelan pentru elipa cînd va căpăta rezonanță, 9 aprilie 1927. Tot pe aci, N. Milcu.****

Și, în fine, următoarele versuri care mărturisesc, fără echivoc, afecțiunea ce o nutrea poetul Nicolae Milcu pentru fiica Elenei Farago: **In poezie, ești Vințilă, / La matematică, poetă... / Față de mine pari copilă / La școală treci drept o cochetă; / Se miră singur cînt-te vede: / Cînd veselă, cînd amărită! / — Dar n-ai să poți, oricît te-ai crede, / Din dragă, să-mi devii urită... 23 decembrie 1927, Craiova, N. Milcu. Poeziile de circumstanță ale lui Nicolae Milcu își păstrează, aproape intact, un anume parfum de epocă ce nu poate fi înlocuit cu nimic. Ar fi bine ca într-o ediție a scrierilor lui Nicolae Milcu, astfel de mostre să figureze în **addenda**. O antologie a poeziei din albumele scriitorilor, și nu numai a lor, ar fi de un mare interes.**

NICOLAE SCURTU

Cronica literară în linii frînte de LINU

Alexandru Dobrescu, Introducere în opera lui Titu Maiorescu, Editura Minerva, 1988.

Alexandru Dobrescu, cu aplombul său binecunoscut, polemizează cu Titu Maiorescu.

Cronica literară

de AL. PIRU

Atrag atenția că noțiunea de livresc nu are în ea nimic compromișor, că există poezi livrești, cum a dovedit Al. Cistelean într-o carte recenzată de noi, precum există prozatori livrești, cum este cred Mirela Roznoveanu în romanul **Totdeauna toamna** (Cartea Românească, 1988), publicat la zece ani de la debutul în critică (**Lecturi moderne**), urmat de o micromonografie despre D. R. Popescu (1981) și prima parte dintr-un studiu mai amplu (**Civilizația romanului, I, Rădăcini**, 1983). Nu incupe îndoielă că Mirela Roznoveanu știe ce este sau ce poate să fie un roman și în recenta sa carte fiecare erou comite unul. Maria este obsedată de iubirea caldă și stranie dintre „o femeie inteligentă și un filozof de excepție” meditează pe „tema fugii de libertate și a destructivității umane”, își dă seama că „a scrie înseamnă a trăi”. La rindul ei, Fausta proiectează un text „conținând de fapt în simultaneitate o multime de romane”. Teoria ei e aceasta: „Putem să determinăm precis mișcarea personajului în cimpul semantic al romanului, dar momentul (și înțeleg prin asta trăirea lui reală în timp și spațiu) poate lua o valoare arbitrară oricât de mare vrem, pozitivă sau negativă, deci autorul poate jongla pe registre multiple, infinite. Pe măsură ce dorim să-l fixăm într-un eveniment, el devine tot mai neclar, mai confuz, mai

imposibil de surprins; cu cât ne apropiem de el, se opacizează. Și invers. Natura ireductibilă a punctelor de vedere exprimă, în fond, imposibilitatea de a descoperi un punct de vedere din care totalitatea realității să fie în mod simultan vizibilă. Vezi tentativa Joyce. Și eșecul. Sper de aceea să scriu sau să citesc un text în care fiecare personaj să joace simultan cite un rol diferit în mai multe romane, la rindul lor simultane, în care fiecare eveniment poate fi citit în mai multe registre, conform cheii de lectură”.

Indiferent de teoriile care într-un roman sînt valabile în măsura în care cititorul are sentimentul realizării lor. **Totdeauna toamna** e o experiență interesantă, nu mai puțin dificilă, solicitând a-dică atenția, chiar o anumită încordare prin trecerea de la una la alta înainte ca eroii să prindă contur, ba chiar rămânând fără un contur precis pînă la urmă. Apar un număr de cupluri. Personajul principal, dacă-i mai putem spune așa, se cheamă Maria Mărgăriteșcu (numită cînd Maria, cînd Mary, cînd Maria Magdalena) de profesiune lingvistă, doctorandă a lui Leonard Surugiu, șef de catedră la Filologie, ratîndu-și la prima încercare teza din cauza referatului negativ al conferențiarului Segărceanu și suferind și un accident (e călcată de o mașină). Partenerul ei e la început asistentul universitar albanolog și tracolog Andrei cu care s-a logodit. Vindecată, se face librar în Balta Albă, apoi dobîndește o bursă în Franța unde-și trece doctoratul. Are 25 de ani și compune în același timp romane, unul avînd ca motiv de inspirație mitul cristic, altul o poveste cu aromă în Peninsula balcanică. Finalmente, Maria își descoperă alesul în esteticianul de 40 de ani, mai înainte cu gusturi gherontofile pentru Matilda, Dumitru Vizanti. Maria are la început prieteni pe soții Mitică și Rădăci Mierlău, el silvicultor, ea gospodină cu locuința în Dorobanți. Alt cuplu e format din Ana, secretară de teatru, de 40

de ani, avînd ca partener pe Al Venea din Drumul Taberei și drept cicișbeu pe un anume Dan. Ana e, ca o sugestie proustiană, M-me Verdurin de pe malul Dimboviței, Mierlău e prieten cu Nikl, Ana are vecini pe Marcu și Stela Stămantin. Maria a fost internată în clinica doctorului Măceșeanu a cărei soție se numește, tot după o sugestie proustiană, Odette. El e psihiatru, ea o speranță a prozel, îndrăgostită de fizicianul Jean Predoi, înșurat cu Georgia, poetă (e prin urmare între ele o gelozie cu substrat literar). Maria, cerută în căsătorie și umilită de Predoi, este dusă, după accident, la spital de o italiancă, Fausta Bianchi, de 30 de ani, femeie bogată cu castel în Mediterană și alte conacuri la noi cu parc, grădini și lac, urmată pretutindeni de un silen bine hrănit Konstantinos, în realitate Constantin, în rol, de asemenea de Mephisto (numele de Fausta e din romanul lui Michel Zevaco, amintit în **Totdeauna toamna — Pardaillon et Fausta**, din 1913). Fausta e și ea romancleră și Maria se servește de notele ei, tip de înfăptuire a „simultaneității”. Fausta e intersanjabilă cu Maria, Maria cu Maria Magdalena din mitul cristic, iar Konstantinos cu Vizanti, prieten la București și cu Sabelay Nicodim, armean, alt înțelept balcanic. Maria, la rindul ei, are o mătușă evreică din Cernăuți care a trecut la creștinism, considerînd că ruptura dintre evrei și creștini, pusă la cale de romani pe vremea împăratului Tiberius, a fost o diversiune istorică organizată de L. Pontius Pilatus (vezi A. Bouché-Leclercq, **L'Intolérance religieuse et la politique**, Paris, 1911). În sfîrșit, în roman mai sînt două cupluri, unul al profesorului Surugiu și al cosmeticienei de lux Gemma și altul al diplomatului Popa și al soției sale Ariana, clientă a Gemmei în orbita de atracție a lui Jean Predoi care are și o secretară, pe Dana, prietena Odettei. Firele sînt încurcate, cine să le descurce? Se pare că diplomatul Popa e asasinat. Lasă și el o carte de

călătorii pe care o tipărește Ariana. La Paris, Maria se întâlnește cu Gemma, Andrei vizitează Nepalul, Vizanti, Roma, cu Fausta. Acesteia din urmă i se dă apelativul de Doamna Destina fiindcă la conacul ei vine Ana, Madame Verdurin, în funcție de menajeră-bucătăreasă și Maria cu Vizanti, „cea mai reușită pe-reche din cite putuse născoci viața”. „o femeie inteligentă și un filozof de excepție”, cum, în romanul său, autoarea preconizase de la început. De ce „totdeauna toamna”? Fiindcă „toamna se predau marile lecții, sînt culese roadele, sînt aruncate în pămînt semintele”, e o „matrice ideală a inițierii”, un moment cînd „cosmosul întreg se află, în acest timp măsurat de om, într-o comunicare ideală”.

Deși pasiunile nu sînt destul de încordate, nu la acest nivel e vizibil excesul de livresc, cit în narațiunile incluse în text, în descrierile de spații și medii, indiferent dacă au fost vizitate sau nu. Textul e recompensat însă printr-o bine-simulată autenticitate, prin acuratețea scriiturii și printr-o ușoară afectare erudită, la locul ei într-o lume de snobi ca aceea în care se învîrte Maria. Astfel, apar fără ostentație nume de lingviști, oameni de știință, filosofi, poeți, prozatori, esești începînd cu Chomsky, Hjelmslev, Poitiers, Steiner, Gieszy, Gödel, Erich Fromm, Maurice Gross, Arciniegas, Freud, Claude Lévi-Strauss, Pierre Chanu, Salvator de Madariaga, Ion din Chios, Bernardus (**De mundi Universalitate libri de sive Megalocosmos et Microcosmos**) Chrétien de Troyes (**Lancelot ou le Chevalier à la charette**), André Gide (**Corydon**), Virginia Woolf (**Orlando**), Alejo Carpentier, Lawrence Durrell, Octavio Paz, poetul mexican, autorul eseului **El laberinto de la soledad** din 1950. Eroina Maria Mărgăriteșcu ar fi avut succes la întîlnirea de la Cerysilla-Salle unde s-au dezbătut căile actuale ale criticii (vezi **Les Chemins actuels de la critique** — sous la direction de Georges Poulet, Paris, Plon, 1968).

O PRIVIRE CĂTRE CEI CARE VIN

Ileana Berlogea

Tinerii — garanția viitorului, dar și a prezentului

Fiecare perioadă își are dominantele proprii. Numeroase sînt și cele ce definesc viața noastră teatrală de astăzi, adînc și solid legată de tot ceea ce înseamnă cerințele epocii pe care o trăim, zugrăvirea directă, emoționantă, convingătoare a celor mai arzătoare idealuri ale omului contemporan.

Printre aceste dominante aș dori să mă opresc mai cu seamă asupra uneia ce mi se pare de o covîrșitoare importanță și anume, aceea a tineretii ce irumpe pretutindeni, a tinerilor ce se impun de îndată, fără să mai aștepte anii îndelungați ai uceniciei menită să le potolească avîntul.

Am avut prilejul să scriu despre noua generație de regizori și despre debutul lor pe scene importante cu spectacole înscrise deja în cele dintîi rînduri ale realizărilor de marcă. Am precizat că nu este vorba numai despre regizorii care au deja citeva stagii în spatele lor, cum sînt Dragoș Galgoțiu sau Dominic Dembinski (cu toate că în aspra și dificila profesie a direcției de scenă, opt sau șase ani nu înseamnă aproape nimic), ci chiar de cei mult mai tineri, de proaspeții absolvenți cunoscuți deja prin montările lor. Mona Chirilă a reușit să cîștige numeroase aplauze cu **Steaua lui Arlecchino** de la Teatrul Tăndărică, apreciată pentru sensibilitatea și inventivitatea cu care a fost construit universul de joc și poezie al celebrului personaj de Commedia dell'arte. Laurian Oniga este un nume pomenit cu reale speranțe datorită nu numai spectacolului său de diplomă, **Tartuffe**, de la Studioul Institutului de Artă Teatrală și Cinematografică, ci mai cu seamă montărilor de la Botoșani, **Roata în patru colțuri** de Valentin Kataev și **Slugă la doi stăpîni** de Goldoni care i-au pus în lumină pe Dan Puric cu întreaga-i disponibilitate de joc și pe Maria Roxana Ionescu, cert una dintre cele mai bune actrițe tinere.

În toate articolele scrise despre Săptămîna teatrului scurt de la Oradea din aprilie anul acesta s-a vorbit despre tinerii care s-au impus cu întregul lor talent, despre măiestria cu care Carmen Tănase, de la Naționalul ieșean, a trecut de la tragicomic la grotesc sau la fiorul dramatic cel mai autentic în **Tactica șarpelui boa** de Cehov, despre gravitatea lui Dan Astilean în **Vasile Lucaciu**, piesa omonimă de Dan Tărchilă, despre polyvalența Ceraselei Stan sau

proteismul sugestiv al lui Daniel Vulcu în comedie. Printre regizorii tineri a fost menționat Alexandru Darie, cel ce ne-a surprins pe toți cu maturitatea demonstrată în citeva spectacole dintre care de neuit rămîne **Amadeus** de Peter Shaffer, la Oradea.

Săptămîna teatrului scurt de la Oradea a adus pe prim plan și numele lui Ștefan Iordănescu. Siguranța cu care a condus pe interpreții din **Trecerea Niagarei** de Alonso Alegria, montată la Arad, fantezia cu care a descoperit semne teatrale sugestive pentru a ne comunica necesitatea idealurilor au fost mai mult decît convingătoare pentru a ne garanta că sîntem în fața unui bun regizor.

La Naționalul ieșean Ovidiu Lazăr demonstrează pas cu pas că poate descifra cu originalitate și fantezie orice text. Nu l-a speriat nici Caragiale și nici Cehov, marii autori fiind, din contră, cei ce-i dau aripi și încredere în el însuși. Recent a apărut în librării **Tineretea actorilor** de Elisabeta Munteanu, o carte cu totul deosebită de toate celelalte; fiind consacrată spectacolelor de debut a citorva zeci de generații de actori, montărilor de la Studioul Institutului de Artă Teatrală și Cinematografică. Școala noastră nu numai că este una dintre primele din lume care a dispus de o scenă proprie, dar aceasta a intrat cu drepturi depline în rîndul teatrelor țării, spectacolele Studioului fiind primite alături de cele profesioniste la cele mai

prestigioase manifestări. Numai în acest an absolutii au putut fi văzuți în cele mai diverse orașe ale țării, primind premii importante la Oradea, cu **Medeea** de Seneca la Galați, cu **Stress** de Mircea Radu Iacoban, ambele spectacole realizate sub îndrumarea cunoscutului actor al Naționalului bucureștean, Mircea Albușescu, pedagog cu deosebite calități de mentor artistic al tinerilor.

Tinerii creatori, chiar și cei de pe băncile școlii participă la toate manifestările din cadrul Festivalului național „Cîntarea României”, precum „Gala spectacolelor de teatru cu tematică pentru tineret” organizată din doi în doi ani în diverse centre culturale ale țării și „Gala tinerilor actori” de la Costinești, ajunsă la cea de a șasea ediție. M-aș opri mai cu seamă asupra celei din urmă pentru că are un caracter propriu, fiind deschisă îndeosebi manifestărilor personale, recitalurilor individuale.

Zeci și zeci de actori tineri au evoluat pe scena Teatrului de Vară sau în Sala Forum de la Costinești în fața unuia dintre cele mai entuziaste audiențe, formată din tineri dornici să-și vadă colegii de generație, să le admire talentul și imaginația. De citeva veri am urmărit doar prin articole de presă acest eveniment, învidiindu-l sincer pe cei prezenți acolo. În acest an am participat la eveniment cu multă bucurie. L-am văzut pe Claudiu Bleont, cert unul dintre cei

mai buni interpreți tineri, cu monologul final din **Torquato Tasso** de Goethe, pe Maria Roxana Ionescu cu un fragment din volumul **Candidații** la fericire de Ileana Vulpescu, pe Corneliu Jipa, de la Teatrul de Nord din Satu Mare, cu monologul **Bărbatului din Politică** de Theodor Mănescu, pe absolvenții bucureșteni în **Visul unei nopți de vară** de Shakespeare și pe cei din Tirgu Mures, secția română, în **Scica de Iemn** de Fănuș Neagu, alături de alți colegi ai lor.

Talentul tinerilor actori, aria largă a preocupărilor lor, seriozitatea și gravitatea cu care abordează textul, răspunderea față de spectatori, s-au reliefat din plin, dar numărul participanților a fost foarte mic.

M-a surprins timiditatea tinerilor. Cu atît mai mult cu cit această manifestare le aparține. Ar trebui să nu lipsească nici unul de la Costinești, să nu absenteze de la minunata întîlnire cu tinerii din toată țara adunați aici sub soarele fierbinte al mijlocului de vară. La Costinești ar trebui să li se pună absente tuturor celor ce nu sînt acolo, la fel ca și elevilor neascultători, cu atît mai mult cu cit au prilejul unic de a juca în fața celui mai variat public ca proveniență și a celui mai unitar ca exigențe și gust.

Prezenți în cele mai diverse roluri, pe cele mai importante scene, încă înainte de terminarea studiilor (exemplele sînt numeroase: numai pe scena Naționalului bucureștean fiind în momentul de față numeroase spectacole cu studenți printre care **Clovnii** în regia lui Mihai Mălaimare, **Anotimp fără nume** de Sorana Coroamă-Stanca în regia Sandei Manu, **Drumul singurătății** de Arthur Schnitzler în regia lui Mihail Berechet, s.a.m.d.), tinerii au în țara noastră largi și generoase posibilități de afirmare. El își onorează toate obligațiile cu demnitate și simț de răspundere, ducîndu-se să joace în cele mai diverse colțuri ale țării. Minunate sînt exemplele de prietenie și colegialitate date de cei mai tineri actori, de Dan Puric, care și-a ales cu trei ani în urmă Botoșani, lăsîndu-l pe colegul său Lică Gherghilescu la Constanța, sau în acest an la repartizare cînd Marius Rogojinski și Emil Șerban au optat pentru teatrele din Botoșani și Reșița, dînd posibilitatea colegilor lor cu medii mai mici, dar cu anumite probleme de familie să lucreze la Oradea și Sibiu.

Tinerii în teatrul nostru sînt garanția nu numai a unui viitor strălucit, ci mai cu seamă a prezentului încărcat de valoare și realizări.

Pictură din ciclul „Anotimpuri” de Vasile Pop-Negreșteanu

August

miez de foc în pieptul unei istorii
vis zămislit
din columnele de suflet românesc
e August evul ce a deschis visării
hotare împlinite
spre graiul cel firesc

e August miez de stea
și patimă fierbinte
e anotimpul sublimului prezent.

e August peste timp
și peste tot ce simt
eternitate pe acest pământ
e purpura istoriei de miine
e românescul grai
suav și sfânt...

Spic de grâu

spicul de grâu
ajuns la sărbătoarea amiezii
imbiind spre eternitate
spicul-soarelui
spre clipa ce-și înserează lumina
în inima Patriei,

spicul de grâu
ajuns la hotarul trecerii
din Cimpie
în Miracolul Pini —
miinile ca niște izvoare instelate
străbătind
acest miracol
intru înflorirea Patriei...

VIOREL DOGARU

Țară

Se sună la căpătiul pilaștrilor
vislind

un mare poem — înțelepciunea neamului
și-n marea de purpură ne coboară
ca buni stegari ai acestui pământ
cintăm alergând peste cuvinte
și peste noi primăverile
ne-nalță fruntea ca pe o comoară
ce ne-au lăsat-o geții
ca mumă bună a Dunării și Carpaților.

NICOLAE TRANDAFIR

E prea puțin

Motto : „Lacrima începută într-o floare”

E prea puțin
foarte multul
pe care ți-l aduc
de ziua ta :
stropul de alb al negrului din lut,
slăvit în cuvinte ;
inelul de rouă
în care am aranjat
cerbii alergând
ai frumoaselor furtuni.

E prea puțin
foarte multul
pe care ți-l aduc
de ziua ta :
crimpeul din bruma acelu dincolo
dreptunghiularizat
în floarea de colț,
pumnul de îmbunătățit
din care s-au desfăcut
firele de iarbă.

E prea puțin
foarte multul
pe care ți-l aduc
de ziua ta...

IULIAN BITOLEANU

Columne pentru țară

Să scrii cu litere de ciocirlii
Pe filele boltite de azur,
Ori cu cerneala sevei în cimpii
Poemul cel mai fraged și mai pur,

Să scrii cu fluturi albi pe flori de mirt,
Ori cu albine, imnul hărniciei
E ca și cum — cu slove de argint —
Ai broda-n ierburi, roua poeziei.

Și-n fiecare rind ce scrii pe ram
Cu slove de petale-n primăvară
Să pui în versu-ți, truda-acestui neam
Ce-nalță-n veac, columne pentru țară.

NICOLAE NICOLAE

Dumitru Opreșor

Cu sinceritate, Maria

Mă simt atât de fericită, în-
cît aș dori să se repete această
zi măcar de o mie de ori. Dar
cum nu se poate, îmi trăiesc
bucuria pînă la capăt. O intim-
plare, ce nici în închipiri nu
o mai credeam posibilă, m-a fă-
cut să realizez, în detaliu, des-
senul unei clipe. La ce conclu-
zie am ajuns? Nu asta-i totul!
Am stat singură o după-amiază
— garsoniera mea, uneori, are
peretii întocmiți din liniste — și
am exersat îndelung o temă
general valabilă: readucerea a-
minte.

Amănutele curgeau unul
după altul și fiecare, vai!, are,
acum, o altă semnificație. Nu
te grăbi în etichetări de genul
— recidivă sentimentală. Te a-
vertizez, desi te cunosc bine
(cit... exagerez, desigur, mă voi
convinge într-o zi), că nu mi-ar
conveni deloc o astfel de pos-
tură. Știi? Se zice că la copil,
cumintenia e suspectă și tot la
fel de mult poate fi bănuțată o
femeie cînd ea reinvie aminti-
rea. Dar nici nu poate fi vorba
de așa ceva. Fă-mi o concesie:
ascultă-mă pînă la capăt.

De ce nu scrii o poveste de
dragoste? N-am să înțeleg nici-
odată de ce te feresti cu atita
ostentatie...

El poate avea orice nume,
dar, te rog, pentru ea evită...
Maria. Nu că mi se pare prea
des folosit. Dacă tot ai acceptat
prima concesie, îngădui-o și pe
aceasta. Inchipuiește-ți că e se-
ară și plouă. Ea, nebănuitoare
că după soare vine ploaie, el pur-
tător de umbrelă. Autobuzul,
tocmai atunci nu vine și în acel
colț de oras, la capăt de linie,
încă nu există o copertină. Ine-
vitabilul se produce, însă nu te
grăbi să faci din acest obiect,
care a adus atîtea pricini, o
streășină a îndrăgostiților. Au-
tobuzul sosește și, culmea, ea
nu-și găsește biletul. De nevoie,
din bun simț (cine nu-l are să
se impace pe o viață cu ideea,
nu se poate procura pentru ni-
mic și de nici undă) acceptă și
acest ajutor; mă rog, aici mai
inventează tu. Momentul, stări-
le, cumpăneste-le bine. Să nu
te joci cu îngăduința cititorului,
te simte dacă ești fals și te cos-
tă, înțelegi?

Coboară amîndoi la aceeași
stație. Nu găsești că e posibil?
Bine. Merg sub umbrelă, ea e
veselă, cît să nu lasi loc de nici
o interpretare, și se aude cum
fi spune pe nume, desi i-l afla-
se cu numai cîtiva pași în
urmă. El caută să fie la fel, e
tot mai convins că prezenta ei
nu-i indiferentă, dar sentimen-
tul fiind atât de brusc nu poate
să-i arate decît o bunăvoință
fără margini. Nu-mi place cu-
vîntul, înlocuiește-l, aici mai
adincești tu ideea, trebuie să
pui, atît cît se cuvine, sare și
piper în stările sufletesti; mă
rog, nu mă bag, e vorba de arti-
culatiile naratiunii.

Să nu fii liniar. Fereste-te cît
poti, pune-i în situații neprevă-
zute sau, măcar, greu de intu-
it. O idee ar fi, dar mai bine mă
abtin; poate sînt cam pisăloa-
gă. La auzul întrebării: „Știi
că o dată cu buzele tale se
poate vorbi de o nouă și taini-
că temă a sărutului?” să nu o
pui să se maimutărească și nici
să nu vii cu explicații în ge-
nul: „peste veselia ce o purta
pe chip, dintr-o dată se așeză
altceva”. Un cititor mai cinic ar
spune: „sigur, chestia asta s-a
întimplat la mijlocul distanței
dintre doi stîlpi de iluminat
public și nu s-a putut vedea ce
i s-a așezat pe chip”. De ce să
fie prea timpurie o astfel de
propunere? Ți-am accentuat că
prezenta ei nu-i este indife-
rență, apoi ai și scuza că bărbatul
mai comit greseli. Că nu recu-
nosc, nu mai e de mult un vi-
ciu.

Vezi, acesta este un moment
nu doar dificil, ci nodal, al po-
vestirii. Surprinde, cît poti de
natural, stările sufletesti; e e-
vident faptul că el pricepe că
nu i-a picat bine întrebarea. Zi-
ceam cît de detestată e liniari-
tatea. Acum poti da o nouă
deschidere epicului. Ajuns în

acest punct, ai putea răsturna
orice așteptare. Ai mare grijă,
nu-i tocmai ușor, găsește o
motivație care să iasă din zona
oricărui dubiu. Nu comite gre-
șeala să afirmi că fata era în
vizită. Lasi o impresie nu toc-
mai favorabilă, în ce o privește.
Ce căuta într-un oras străin,
singură, la o oră atît de tîrzie?
Treaba ta, nici mie nu-mi um-
blă capul. Te avertizez că intri
într-un moment dificil cînd,
prin pueril, poți scăpa povestea
din mină și, evident, cititorul.

După ce rezolvi și situația a-
ceasta, în plan afectiv, pînă
aici (se înțelege, tot mai mult,
că s-a produs ceva serios) cu
minimum de imagini, simbo-
luri, replici etc., să arăți că
trecuse destul timp, dar el nu
se gîndea la despărțire. Normal,
cine altcineva? ea, discret, su-
gerează că totuși ar fi momen-
tul. El intervine, ai grijă, nu
sarja. Nu vrea să fie interore-
tat greșit. Dar să nu se despartă
ca și cum nu s-ar fi întimplat
nimic... Sînt sigură că o să-mi
spui: Dacă tot ești la ceasul
sfaturilor practice și utile, fă-o
cum se cuvine...

Acest moment l-aș numi de
trecere de la un plan la altul.
Aici e o nouă capcană. Inven-
tează ceva care să stîrnească și
mai mult interesul, atenția,
doar nu e prima dată. Evită cît
poti amănutele de genul „su-
biect comun de conversație”,
„din mărturisire în mărturisire
înțeleseseră că în urmă cu doi
ani fuseseră într-o excursie”. „o
cunostintă comună despre care
aveau păreri diferite”. E apro-
pe de miezul nopții și e necesar
să argumentezi sederea, în colț
de stradă, la o oră ca aceasta,
a unei femei cu un bărbat, pe
care l-a cunoscut sub umbrelă.

Rămîne să stabilești singur
granita dintre firesc și banal.

Argumentul sederii, desigur,
numai ca o propunere, ar fi că
el este un bun povestitor. Unii
bărbați cînd sînt stăpîniți de-a
binele de sentimentul iubirii,
devin volubili, inventivi, plă-
cuți. Cînd femeia trăiește intens
aceeași stare, participă, ceea ce
lui îi dă curaj. Oare, pentru a
iubi, de cît curaj avem nevoie
noi, oamenii? Dacă povestea
are savoare, timpul intră tot
mai puțin în calcul. În ce spui,
îmi permit o... glumă, nu-l fă
mămos. Într-o astfel de situa-
ție, nici unui bărbat nu-i stă
bine! Se vor ivi și momente de
pauză în dialog. Să nu te im-
pingă elanul și să lămurești im-
prejurarea spunînd: „Conver-
satiea se intrerupse fără veste și
tăcerea le apasă umerii”. Asta
e greu de imaginat. Lasă loc,
mult, firescului, adevărului, nu
exagera cu nimic. Să nu crezi
că fiecare cuvînt pe care îl
scrii are statut de eternitate.
Chiar fiind vorba de o poveste
de dragoste.

În ce-l privește pe el, nu pica
în păcatul să-i atribui ceva ce
nu i se potrivește. Nici măcar

vestimentar. Sînt oameni care
se plac de la prima replică și
în acest caz e puțin probabil să
cumpănască romburile de la
cravala ori culoarea pantofilor.
Sau să-i pui în mină un obiect,
o sacosă, să zicem, și să-l uși
așa. Dacă e cazul, treaba ta, dar
argumentează, neapărat, altfel
cititorul, înaintînd în lectură, o
să-ți reproșeze: „Mută-i d'om-
le, sacosa în mina cealaltă, că
i se smulge bratul”.

Dacă introduci un alt perso-
naj, fă-o din rațiuni absolut
justificate; să nu lasi impresia
că, întilnindu-i în puterea
noptii în colț de stradă, l-ar
bintui gîndul să creadă...

Oare cît o fi ceasul? Prin zid
se aude cum plînge copilul ve-
cinului. E un om atît de cumse-
cade. S-a căsătorit și el, desi-
gur, în urma unei mari iubiri.
Femeia lucra în aceeași fabri-
că. A urmat liceul seral, apoi
facultatea. El a muncit, a aju-
tat-o, fără să viseze... pentru că
ea îi arăta o sinceră iubire. Și
acum îl aude pe omul de atunci
(că au trecut patru ani, s-a re-
căsătorit) vorbindu-mi ca de la
vecin la vecin, trist și demn, cu
dialectul lui de oltean inconfun-
dabil:

— În sase luni, m-a terminat,
domnișoară. Mă prostisem al
dracului; dintr-o dată, nimic
nu mai aveam bun, nimic.
După capul ei, mă sculasem în-
tr-o dimineață altul, prost gră-
madă; cînd vorbeam, mă co-
recta, ca profesoara, zicea că
fac dezaorduri. Recunosc, după
o vreme, învătasem lectia, dar
tot mă făceam și ea îmi repro-
șa, „corectează-te” și eu, după
un timp, cînd o auzeam, tur-
bam, că mă săturasem...

M-am abătut, într-un fel, de
la subiect. De vină e și ora tir-
zie. Uneori am impresia că și
eu as putea scrie. În memorie
am scris de mai multe ori...
Uite, pentru asta te invidiez.
Tu cînd nu te impacii cu un
gînd, te retragi în carapacea
lui, și începi să crezi puțină
viață. Atunci, poți să mă înțe-
legi? Eu cînd trăiesc o astfel
de stare, ce fac? Mje ce-mi ră-
mine?

Nici nu mai știu cît e ora.
Ceasul de masă — e din vre-
mea cînd eram în internatul li-
ceului — a tăcut. Continuă tu
povestea. Am toată încrederea
în plusul tău de experiență...
El poate avea orice nume, dar,
iarăși te rog, pentru ea evită...
Maria. Nu te abate de la firesc,
în viața noastră incap atîtea
întimplări! Omul e stăpînit de
sentimentul dragostei și-al îm-
plinirii, se bucură, suferă, se a-
lîntă cu speranța și în tot ce
face pune un singur preț, viața!

Mă simt atât de fericită încît
îmi doresc să se repete această
zi măcar de o mie de ori. La
așa gînd — mă crezi — îmi
vine s-o apuc, dintr-odată, pe
cinci drumuri!

Pictură de Șirato

ÎN OLIMP

Despre locurile de baștină ale bunicului și ale bunicii însă, ca și ale părinților lui, Ilieș a aflat o mulțime, mai târziu, de la mama însăși și mai ales de la mama-sa, Tina-Caterina, o povestitoare fără pereche, chiar bolnavă de metehna asta, a povestitului. Că scornea Tina-Caterina tot soiul de întâmplări, ba și de basme nemaiîntinse în cărțile citite de Ilieș, după ce a crescut și a mers la școală. Și mai erau unchiu Cușu și Nișu, unchiul Nișu mai puțin, el era cu altele, cu filozofii deale lui, apoi papu Cota, unchiul tatei, și Dicu-Nebuna, al Roșului, — ce mai scornea și așa, călător cu inchiupirea pe toate continentele! Te luai cu miinile de păr, de groază, când îți povestea el ceva, numai că avea toane, rar îl nimereai cu chef de băsnit. Tata nu povestea, nu se ținea dumnealui de „fleacuri”, așa le zicea, în bătaie de joc, basmelor... Din viața sa cite ceva, mai scoteai când și când, mai mult însă, nu, de la el.

Papu Cota, ei — da, lui papu (bunicul) Cota îi plăceau poveștile, chiar să le asculte, nu doar să le spună, de unde și vorba, foarte adevărată, cum că basmele sînt scornite nu numai pentru copii, dar și pentru oamenii în toată firea. Ce nu-i plăcea lui papu Cota era mitologia doar, despre care află la un moment dat ceva, ce l-a și îndepărtat cu totul de ea... Era într-o vară, în vacanța mare, când cu povestea asta. Ilieș terminase clasa întâi la Liceul „Mircea cel Mare”, din țirg, de lângă satul lor, General Praporgescu. Da, chiar așa, fiindcă țirgul era lângă sat, și nu satul lângă țirg, așa zicea copilul, și era convins că are dreptate, deși n-auzise de filozoful ce spusese că centrul lumii este el însuși și locul unde se află...

Era așadar în vacanță Ilieș, și, cine știe cum, și-a adus aminte de muntele Olimp, despre care scria în cartea lui, de istorie, și despre care le vorbea și profesorul de istorie, în clasă, cam incilcît însă... Cam incilcît, iar el, elevul Patricina Elie — nu îndrăznise să ceară precizări... Ar fi vrut, tare ar fi vrut Ilieș să afle mai multe lucruri despre zei, zeii ce sălășluiau acolo, pe Olimp, în virful miraculosului munte. Și, s-a gândit atunci, în vacanța aceea, să întrebe pe cineva mai umblat prin lume și mai bătrîn. Pe cine să întrebi însă? Că toată lumea era pe cîmp, în toiu verii fiind. Și, copilul și-a adus aminte că papu Cota, unchiul tatei, rămăsese acasă. Și locuia, mai ales, aproape de tot, ajungeai la el prin grădina, numaidecît. „Nu se poate să nu știe el, despre Olimp, că doar a călcat cu turmele toți munții de acolo, din toată Peninsula...”

Papu Cota Patricina rămăsese acasă fiindcă avusese un necaz, cu câteva zile mai înainte. Intrase în grajd, să scoată afară, în curte — la aer — un taur negru, feros și strașnic, chiar că în povești, — animal finut de prăsilă. Dar ce taur, — cit un munte, și gras-gras, de plezneau pielea pe el de întinsă! Și lucea la soare, ca o oglindă, își lua ochii, ba... „la soare te puteai uita, dar la dînsul, ba”, parcă era dat cu cremă neagră, „Gladys”!

A scos el taurul, papu Cota, și a vrut tocmai să-l priponească de un țărșuș pe acolo, în arie, să mai vadă și viața lumii zilei. Doar nu numai atunci îl scosese... Il scotea în fiecare zi, cite un ceas, două. Ceasul rău, însă! Că, nu se știe ce i s-o fi părut taurului, fiarei — care chiar fiară se dovedi a fi, și odată se întoarce blestematul asta de animal către papu Cota, îl ia în coarne ca pe nimica, — niște coarne scurte și groase, noduroase — și îl și spulberă, azvirlindu-l, dar unde, credeți? Drept pe streășina casei gospodarului! Sfișindu-i pantalonii de jos în sus, ba și

coapsa dreaptă nițel. Acuma, mare lucru n-a fost, la urma urmei, dar spaima ce-a tras-o papu Cota, atunci! Și rușinea lui... Om în toată firea, ca puțini alții respectat în sat, și — să se pomenească în asemenea hal batjocorit, azvirlit lăman ca o surcică, tocmai pe streășina casei, joasă, e drept, dar streășină, totuși! Unde rămăsese câteva clipe înmărmurit, prost și rușinat mai cu seamă.

Revenindu-și repede în fire, totuși, a coborît de acolo, să nu pice cineva și să-l întrebe ce și cum. A coborît și — ce putea face papu Cota, în împrejurarea asta? Mai multe, mai multe lucruri bune putea el face, dar... Dar, a pus mina pe o furcă, și l-a bătut pe taur cu furca aia, pînă l-a doborît la pămînt, umplindu-l de singe. El însuși era tot stropit de singe acum, ce țignise din botul, din fruntea animalului, pe cămașa sa albă, de in. Băgă de seamă însă apoi, bătrînul, că îi șiruie și lui singele, din coapsă. Dar nu, nu era cine știe ce, a intrat în casă, s-a schimbat, s-a doftoricit nițel singur, că nevasta îi era prin vecini — bine c-a fost așa, barem n-a avut martor la rușinea lui!

Uite de ce se afla papu Cota acasă, prin urmare...

Se făcuse repede de tot bine, bătrînul, dar totuși încă nu era el chiar sigur pe piciorul drept. Și-apoi, nu strica să mai lase să treacă ceva timp, să mai uite lumea povestea...

Tapiserie de Lia-Maria Andreiță

După întâmplarea asta, a fost el mai cu băgare de seamă, cu viața. Vrusese să vindă taurul, de fapt, dar nu-l vindu, nici nu-l tăie, să-l vindă cu kilogramul, la săteni. La păstrat și a zis că las' că-l învață el minte! Cum să înveți minte o vită, ce — vita are minte?!...

Ilieș l-a găsit pe papu Cota în cerdac, în cerdacul casei sale. Îi plăcea să stea acolo, la umbră, cu o cană de apă rece și proaspătă lângă dînsul, mai bea din ea cite un strop, cînd îl înciegea prea tare căldura. A-um, ședea lungit pe un țol și trîgea din țigară. Tare îi plăcea și asta, să tragă adică din țigară, pe care o fuma așa, fără a o mai clinti din colțul gurii, pînă îi răminea un chiștoculeț pe care îl scuipa în cele din urmă pe unde se nimerea, chiar în casă, cînd ajungea a-i frige buza. Femeia îl certa uneori, pentru acest obicei al său: „Păi, eu îți pun farfurie dinainte, să stingi țigara în ea, și tu tot pe jos arunci?! Ai să dai foc odată și odată, omule!” dar — ce foc să dea, că lutul de pe jos nu lua foc, oricum. Iar cel mai adesea, chiștocul omului se stinsese de mult, lipit de buza lui papu Cota și udă, inundat de saliva lui din gură.

— Papu Cota, intră direct în subiectul ce-l interesa, băiatul, — matale ai fost vreodată cu oile, acolo, în Peninsula, pe

muntele Olimp? Ai fost, nu-i așa?...

Ilieș era sigur că trebuie să fi fost! Bătrînul însă a stat puțin să se gîndească și a răspuns apoi, hotărît, sigur de sine, spre dezamăgirea nepotului său.

— Nu, măi Ilieș, a zis. N-am fost acolo niciodată. Noi, în Macedonia, urcam pe Caimaccealan, mai sus de Vudena noastră, în părțile sirbești, cum spuneam noi. Ori mergeam, iarna, încă de toamna, pentru iarnă, chiar și mai departe, tocmai în Halkidiki, cale de-o săptămînă și mai mult, la capătul lumii, la Egeea cea albastră, ce Mare și asta! Sau, cite o dată coboram cu oile către Veria, și urcam pe Elimbu...

— Păi, vezi? — îl intrerupse Ilieș, luminindu-se la chip dintr-odată. Păi, vezi? — pe Elimbu! Asta, da, — asta e Olimpul, așa îi zice în cărțile mele! — făcu, triumfător, băiatul.

— În cărți... În cărțile voastre de școală, zîmbi îngăduitor papu Cota. Apoi, în cărțile voastre, voi așa le pociți pe toate, că nu mai înțelege bietul om nimica... Dar, dacă-i așa, atunci am fost acolo, oho, și încă nu numai o dată, și eu și pap-tu Enache, care nu mai trăiește, fie-i lui țărina ca fulgul, și să-l ierte Cel de Sus... Și pap-tu Hrista, după tată-tu, va fi fost, zic, fratele meu cel mai mare, mort de mult, de mult, încă de acolo, în Macedonia.

Ilieș nu mai putea de bucurie! Vasăzică a fost și papu Cota pe Olimp, cum bănuise. Pe Olimp, unde e sălașul zeilor! „Înseamnă că știe, a văzut cu ochii lui...”. Și se și precipită să-l întrebe, ca să afle, fie și cu o clipă mai devreme numai. Zise:

— Păi atunci, papu, poți să-mi spui... Nu-i așa că l-ai văzut pe acolo și pe Zeus? Nu se poate să nu-l fi înțilnit matale, că era mai marele tuturor...

Papu Cota Patricina se uita însă lung, la nepotu-său, nedumerit.

Ilieș încercă să-l ajute:

— Pe Jupiter, bunicule, cum i se mai zice, pe tata zeilor. Și pe Hera, nevastă-sa, Junona. Și pe Atena-Minerva trebuie s-o fi văzut, fata lui Zeus, cea plină de înțelepciune, care se nascu din capul tatălui ei!

Băiatul se inflăcărase bine, și ar fi mai fi continuat, dar nu-i mai dădu răgaz papu Cota:

— Ce tot biugi tu aici, măi băiete? — se miră bătrînul, de nepot. Da' cine dracu' mai sînt și ăștia, de-i tot înșiri tu...? Ori tu vei fi crezînd acum că eu am cunoscut acolo pe toată lumea chiar! Oho, puiele, păi, citi veneau pe Elimbu cu turmele, — să fii tu sănătos! Doar nu-i puteam cunoaște pînă la unul... Nu, n-am auzit niciodată de ăștia, de ce să te mint? Or fi fost, nu zic nu, însă eu nu-i știu... Dar, cum ziceai? — se ridică într-un cot papu Cota, — că... Ziceai că s-a născut aia... una, din căpătina lui tătine-su?!

— Da, papu, se fistici acum Ilieș, indoindu-se și de carte, și de sine, ca și de profesorii săi... Așa zice, negru pe alb în cartea mea de istorie, așa scrie...

— Scrie, pe naiba! Uite cum vă sucesc mințile cărțile astea, ale voastre! Il certă bătrînul. Auzi dumneatale, domnule, ce nerozii! Cică să te naști din căpătina cuiva, Doamne-fereste... Să nu mai spui niciodată prostiile astea, nimănui, măi Ilieș, măi! Vrei să creadă lumea că te-ai buguit de cap, că te-ai prostit de tot? Uite, frate, unde duce cărturăria... Da, da, că și tac-tu, uneori o cam ia razna, zice trăznai — și tot de la cărți i se trage, de la prea multă învățătură! Dacă nu știți a alege din cărți?!

(Din romanul în pregătire, „Marea Serenității”)

Poeme de

Nicolae Dan Fruntelată

La jumătatea drumului

Nel mezzo cammino di nostra vita ca și cum ai spune la jumătatea rîului, la jumătatea zilei cînd soarele stă drept deasupra capului și pirjolește iluziile, iarba speranței se face scrum, ce secetă, doamne, uscînd rădăcina cuvintelor, împietrind mișcarea suplă a verbului la jumătatea iubirii, cum oare să poți s-o iei de la capăt, singele tău să se-ntoarcă-n mirarea primelor rîni tu, singur deodată ca-n clipa de naștere cînd zgomotul lumii năvălește-n auz, cînd totu-i străin, ne-nțelese sînt toate o, m-a prins vara din urmă și m-a secerat iarbă eram inflorită devreme iartă-mă, intîia mea nemurire c-am crezut în cereștile-ți semne sînt gata să cad în poala uitării să mi se piardă urma, iubita hei, cuvintele moarte cum ne pîdesc nei mezzo commino di nostra vita.

Vară balcanică

Uriaș cazan în care fierb frunzele amare — ale castanilor visele domnișoarelor bătrîne cîntece cu verbu-ntr-o dungă inflorite-n marginea anilor fructe și flori de-a valma, aromă putredă zile și nopți de-a valma, joc în pierzanie cine va bea tot alcoolul acesta ca pe-o otravă, ca pe-o

impărtașanie cit bazar și prin memoria noastră un pașalic viața asta ce se cam duce stemă a mea, bătută pe porțile sudului vara balcanică, păguboasă și dulce

Cină de taină

Ei, iată, împărțim această clipă fructul ciudat și singur și amar avem același zîmbet, tu ești la fel de caldă precum în bucuria ce ni s-a dat mai rar

eu sînt la fel, găsește-mă acuma lovit de cite-o iarnă, ascuns în întâmplări aștept ca la-nceput în gara mică din care s-au născut atîtea gări

și iată, asta-i tot ce-avem la cină de împărțit cu sufletul la doi nimic nu s-a schimbat, o lege sfîntă își crește litera de plumb în noi

Spectacol

Trage cortina, aprinde luminări de spermanțet dacă mai știi ce înseamnă substanța asta rară stinge luna, închide stelele în colivii vreau să joc singur o noapte de vară să dorm amețit în iarba tăiată de seceră vie a unui cuvînt să jur prietenie tuturor greierilor apoi să ignor acest jurămint să vizez că sînt tînăr, să-mi crească din pernă un mac singerînd să uit că nu pot uita, să fii prințul invingător și-nvînsul pe rînd numai scena mea pe cîmpia lumilor joc liber de zănatnici copii trage cortina, aprinde luminări de spermanțet, dacă mai știi ce înseamnă substanța asta rară stinge luna, închide stelele în colivii mi-e tare dor de-o noapte de vară

Gustul toamnei

Toamna, ca o armată barbară năvălind pe străzile orașului măcelărînd crizanteme, arzînd munții de frunze ai gloriilor vechi ce victorie în aer, ce presimțire a ploii noi doi, ce adolescenți, iubito, descopeream cuvintele, culoarea lor imbolnăvea auzul și privirea noi doi, stăpînii-acestui anotimp ai acestei hoarde celeste ce victorie, iubito, singura poate care-a fost și mai este

FILM

Seara laureaților de la Costinești

La ora cind apare cronica noastră Costineștii a ieșit din concurs, iar emoțiile se află la cota maximă. E chiar ziua Galei laureaților, în această seară publicul va afla și va aplauda pe învingătorii cinematografici ai ediției a XI-a. Amfiteatrul va fi mai neîncăpător decît oricînd, locurile se vor fi ocupînd de după-amiază, iar cei mai pasionați susținători ai filmului românesc pesemne că vor face plajă pe esplanadele sălii în aer liber ca să nu riște să se cocoșe pe ziduri în încercarea de a zări, în nocturnă, chipurile luminoase ale premianților. După cum vedeți cronicarul ezită, amină, are trac, caută o strategie ca să nu vorbească despre filme și să pronunțe opțiuni ce nu vor fi în totul adevărate de juriu. Gala se încheie, iar după ce vom ști cine anume ocupă locul întii în diversele categorii de premii (regie, scenariu, imagine, interpretare masculină și feminină etc.), ne va fi cumva mai ușor să comentăm. Dar dincolo de palmares, important și el, fără îndoială, mi se pare succesul în sine (care nu e cituși de puțin „în sine“) al tematicii pentru tineret, devenite acum un personaj de prim-plan.

Gala a adus la această ediție cîteva valori certe, pe care se poate constitui gloria unei cinematografilor în accepția clasică a termenului. **Moromeții** lui Stere Gulea reprezintă un asemenea titlu-pilon, reprezentativ pentru capacitatea cinematografilor noastre de a-și valorifica zestrea literară la o valoare similară, adică la parametrii înalți ai calității artistice. Deținătorul premiului de regie de la ediția precedentă, Nicolae Mărgineanu (prezent anul trecut cu **Pădureana**), a dat acum un film remarcabil pe tema dragostei de țară, **Flăcări pe comori**. Premiul pentru debut de acum cîteva ani, Cornel Diaconu, a venit în Gală cu filmul lui cel mai bun de pînă acum, și care nu este doar un titlu de referință în propria filmografie, ci unul ilustrînd o tematică tot mai prezentă, cea a noii revoluții agrare — **Niște băieți grozavi**.

Trei scenarii au concurat în gală, fiecare fiind un nume consacrat: scriitorul Dumitru Radu Popescu, prozator și dramaturg la fel de activ și în cinematografie (**Nelu**), specialistul în dramaturgia de film Dumitru Carabăț (**Vulcanul stîns**) și performerul-surpriză al unei tematici ce a dat trei filme invincibile, George Șovu, autorul ciclului **Liceenilor (Extemporal la dirigenție)**.

Debutanții acestei ediții au mari șanse de a deveni nume de rezonanță ale următoarelor gale. Anghel Mora, pînă acum autorul unor documentare, revine la Costinești cu **Rezervă la start**, lungmetraj artistic de debut, film cu tineri, conceput într-un ritm alert, cu o dinamică interioară de luat în seamă. Al doilea debut **Nelu**, este filmul lui Dorin Doroftei.

La capitolul interpretare, gala acestei veri a propus partituri de înalt relief artistic. Mă voi referi, foarte pe scurt, la jocul turburător al lui Victor Rebengiuc. Ilie Moromete al său are forță, inteligență, putere de a domina cadrul și de a impune semnificații umane reprezentative pentru orizontul rural din care filmul se inspiră pornind de la primul volum al **Moromeților** lui Marin Preda. Claudiu Bleont este și el un actor de excepție, așa cum la fel de tinărul George Alexandru ne oferă certitudini ale unei cariere de asemenea de excepție. Între actrițele generației tinere cîteva nume nu pot fi trecute cu vederea: Teodora Măreș (jucînd în patru dintre filmele selectate pentru Costinești), Emilia Popescu (debutînd convingător în **În fiecare zi mi-e dor de tine**), Tania Filip (**Rezervă la start**), Magda Catone (**Niște băieți grozavi**). Iată că spațiul nu-mi îngăduie să trec și la alte genuri de filme (animație, institut, documentare). Gala e însă doar un pretext de meditație și de comentarii în vederea următoarei ediții. Așa că va trebui oricum să revenim.

IOAN LAZĂR

MUZICĂ

În căutarea... Traviatei

Nu numai prin momentul de referință pe care îl marchează în literatura dedicată operei, nu numai prin impresionantul tezaur de versiuni interpretative intrate în legendă **Traviata** lui Giuseppe Verdi rămîne o piatră de încercare pentru cel care îi abordează celebra-i partitură.

Un examen este de fapt orice debut, orice personaj cărui interpretul este chemat să-i dea viață, și, firește, emoția crește în fața rolurilor de mare anvergură, cu gradările lor de stări, cu tranzițiile expresive, cu evoluția lor tensională, deci, cu dramaturgia lor complexă. Acestea mai fi doar cîteva dintre argumentele ce au subliniat responsabilitatea montării **Traviatei** pe podiumul Studioului de operă al Conservatorului „Ciprian Porumbescu“ din București în două spectacole ce au constituit de altfel și examenul de absolvire al unora dintre soliști. Cu concursul orchestrei de studenți a conservatorului condusă de Aurel Niculescu (realizînd multe momente simfonice de frumoasă ținută, de rigoare și finețe sonoră, „timiditatea“ demonstrată în prima reprezentație apărînd mai „benefică“ în-tregii desfășurări muzicale, decît „elocința vehementă“ pe alocuri a celei de-a doua variante), cu participarea — sperăm, de bun augur — a unui grup de membri al corului Operei Române, ce s-a alăturat studenților din „anii mici“ ai secției canto, cele două seri cu **Traviata** au evidențiat atenția, temeinicia și dăruirea ce au reliefat preocuparea de a onora cu cinste prestigiul acestei lucrări printr-un moment de bilanț al activității cîntăreților și chiar a întregului colectiv.

Deși au avut ca numitor comun aceeași concepție regizorală semnată de Anghel Ionescu Arbore, cele două distribuții au decupat fizionomii expresive diferențiate ale celor doi eroi principali, fizionomii ce au determinat atmosfera și tabloul distinct al fiecăruia dintre cele două spectacole. Dacă cea de-a doua versiune a stat sub semnul unei sporite experiențe scenice, Simina Ivan și Alexandru Badea fiind soliști ai Teatrului de Operă ce au de acum dezvoltura unui joc degajat, punctat cu aplomb, prima interpretare — aparținînd Irinei Săndulescu Bălan și lui Corneliu Tudose — a apărut mult mai inegală calitativ, cu discrepante ce au dăunat acestei încercări artistice. Pe soprana Irina Săndulescu Bălan am remarcat-o adevărat în concertele prin coloritul timbral, prin știința conducerii glasului său, prin dozarea atributelor tehnice și expresive ale acestuia: intrupată de ea, Violeta s-a impus prin acuratețe și pregnanță muzicală, prin căldura emoției trăite, ce a alunecat uneori spre efuziuni sentimentale, într-o permanentă unduire a gesticii sale. Apăsat de „povara“ rolului și a momentului, tenorul Corneliu Tudose nu a constituit un partener (în adevăratul sens al noțiunii) al sopranei, ci un personaj mai degrabă afectat, palid, ale cărui arcuri lirice au fost „populate“ cu stridente, dar și cu... hiatusuri nedorite.

Fără a estompa prim-planul **Traviatei**, cuplul Simina Ivan — Alexandru Badea a conturat derularea celor 3 acte într-un dialog mult mai unitar, gîndind evoluția dramaturgiei romantice într-o accentuată tensionare, împinsă spre tragism, culminînd în final cu o tentă expresionistă a interpretării actoricești; prestanța protagonistei s-a dețasat și alături de baritonul Imre Sipp — aflat în această a doua seară într-o formă vocală superioară prin vigoare și cantabilitate, fără a remedia însă deficiențele dicțiunii sale.

Pentru cele două soliste, **Traviata** a însemnat un „instantaneu“ în două biografii artistice în plină ascensiune, definite pînă în prezent pe alte coordonate stilistice și mai puțin pe teritoriul scenei de operă; „ispita“ acestei partituri se creionează astfel nu numai prin dorința de afirmare, ci și prin căutările acestor două naturi muzicale distincte, dotate nu numai cu rafinament, ci și cu inteligență interpretativă, de a găsi propria „personificare“ expresivă în tiparul acestei capodopere — aceeași și parcă... mereu alta.

ANCA IOANA ANDRIESCU

PLASTICĂ

Un autentic cronicar

Pentru obișnuiții vizitatori ai expozițiilor de artă plastică din Capitală nu mai este o surpriză, de-a lungul mai multor ani, prezența permanentă a unei simpatice personalități, care nu numai că observă cu atenție fiecare lucrare, dar, într-un caiet de însemnări, totdeauna asupra-și, notează unghiuri întregi din saloane, grupajele expozitelor și expoziției, intrucît caietul colecător de personalități artistice (portretizate) și de impresii (notate spontan) circula din mină în mină, sub ochii admirativi ai celor prezenți.

Această activitate prolifică și inedită, manifestată marginal saloanelor bucureștene, dar nu mai puțin suculentă, se datorează distinsului profesor Alexandru Tohăneanu, binecunoscut lumii noastre artistice, portretizat, la rîndul său, de unii interlocutori în **Caietul** devenit popular. Iată ce nota, cîndva, dramaturgul Paul Everac: „Io mă chinuî întreg anul / Pentru cîte-un op scremut, / Pe cînd Domnul Tohăneanu / M-aranje într-un minut!“.

Iar picantul caricaturist-epigramist Al. Clenciu sesiza publicul printr-un alt catren: „Vrei să-ți faci portretul, freza? / N-astepta să treacă anul, / Dă o fugă la «Simeza» / Unde dai de Tohăneanu!“.

Mai zilele trecute, desigur într-o expoziție, l-am întîlnit pe distinsul profesor, acum octogenar, și m-am bucurat să-l pot lua un succint interviu. Născut în 1907, a făcut studii de Arte Plastice la București, absolvite în 1929, avînd printre profesori pe Mircea Resu și Paciurea. În plus, a studiat Filosofia și Literale la Cluj (1933-'40), doctoratul său, susținut la București în prezența profesorilor Nary și G. Antonescu, și-a ales ca temă „Psihologia creației plastice infantile“, pregătindu-se cu profesorii Luquet (la Paris) și Jean Piaget (la Geneva). A avut numeroase expoziții personale de grafică și pictură în toate orașele țării, a colaborat la **Adevărul literar și artistic** (1928), a ilustrat **Revista Aeronautică** (1929-1935), a fost alături de Horia și Radu Stanca la înființarea revistei „Simpozion“ (1936), a colaborat la toate revistele de educație și învățămînt, făcînd și cronica plastică a revistei „Tribuna“ — Cluj (1965-'70), iar, apoi, la ziarul „Munca“, fiind prezent în toate juriile concursurilor plastice pentru copii și pionieri.

Celebrele sale „Caiete“ (fiecăre avînd circa 200 pg.) au fost începute la 25 august 1962, numărînd pînă în prezent, nu mai puțin de 116 (!), au fost predate, ca martori documentari, la Biblioteca Academiei Române. „Urmărind Arta plastică, de la desenele pe asfalt ale copiilor, pînă la operele marilor maeștri, nu-mi scapă nici o expoziție. Pentru mine, Arta are o funcție consolatoare, de reparațiuni și efecte compensatorii, de stimulare a elanului vital și moral. Părăsesc, la 81 de ani, cu destule regrete Bucureștiul, stabilindu-mă definitiv la Năsăud“, mi-a declarat venerabilul plastician. Bine, bine, dar „Caietele“?, mi-am permis eu, interogativ. „Le voi continua, firește, pînă la ultimele resurse. Știi și dumneavoastră: Ars longa!“.

Îi dorim profesorului universitar ALEXANDRU TOHĂNEANU, cel care a onorat catedra de Psihologie, Pedagogie și Metodică a Institutului de Arte Plastice „N. Grigorescu“ (1962-'72), încă mulți ani de viață, insuflați prin fiorul autenticei Arte.

TUDOR GEORGE

Foșnirea miinii

Marile personalități istorice, prin ridicarea scopului individual la cel general, se dimensionează pe măsura istoriei universale; ele au un instinct sigur de a împlini ceea ce timpul cere să se îplinească. „Oamenii mari ai isoriei — subliniază Hegel în ale sale **Prelegeri de filosofie a istoriei** — sint aceia ale căror scopuri particulare proprii cuprind cea substanțialitate care este voința spiritului universal“. Ei capătă, în condiții anume, plenitudinea operei de artă: individualul se curbează în universal pe calea particularului. Dacă într-o operă de artă se exprimă sufletul complet. „omul întreg“, cum zice Georg Lukács, într-o astfel de „operă de artă“, din planul istoriei, se exprimă sufletul complet al unui popor, care, numai în asemenea condiții, strălucește în amiaza propriei universalizări. Despre tinărul și marele Alexandru Macedon,

care a încălecat Bucefalul istoriei și a impus lumii modelul unei conștiințe (în mare parte modelată de Aristotel), Hegel are cele mai frumoase cuvinte, comparîndu-l cu un „glob celest liber plutitor în eterul său“, avînd spiritul „plin de geniu“, iar opera sa, strălucire artistică. „Alexandru și-a îndeplinit opera și și-a conturat definitiv portretul, lăsînd lumii una dintre reprezentările cele mai mărețe și mai frumoase, pe care nu o putem tulbura decît cu relele noastre reflexii“ (op. cit. pp. 32, 33, 262, 263). Se spune, mai amintește Hegel, că murînd, împăratul a lăsat să fie îngropat cu o mină afară, spre a arăta lumii că nu a luat nimic cu sine, că opera sa a aparținut în întregime lumii și că el s-a anulat complet ca persoană particulară, pentru a da istoriei și lumii cuvîntul.

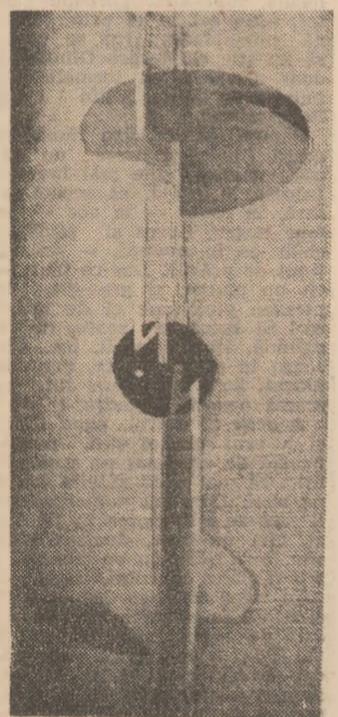
Dar, deseori în istorie, „relele reflexii“ sau relele acte au

tulburat lecția acestei miini, făcînd-o să foșnească, iar mai rău, obligînd-o să devină o frază, cum surprinde Eminescu. Cea mai cuprinzătoare și profundă conștiință a românilor nu putea să lase nereflexată pe „pereții camerei cu oglinzi“ această meditație istorică. În **Mss. 2290, I**, Eminescu scrie: „Cel mai mare păcat al oamenilor e frica, spaima de-a privi în față, ș-a recunoaște adevărul. El e crud acest adevăr — dar numai el folosește. Thiers, Gambetta, Farre (ilizibil), fără de a recunoaște îndreptățirea cestiunilor sociale. Victor Hugo știa prea bine că acea mină a părintilor întoarsă din mormînt către fii — e o frază“. Și, referindu-se la Napoleon al III-lea, pentru care avea o deosebită stimă datorită reformelor pe care acesta le înfăptuise, facilitînd dezvoltarea mișcării socialiste (de la acordarea dreptului la grevă pînă la con-

stituirea Internaționalei I), poetul conchide: „Împăratul a știut, recunoscut, nu s-a speriat și, fără să confeseze profundele adevăruri ce treceau ca niște umbre prin sufletul său — a lucrat și a lucrat bine“. Cu alte cuvinte, a recunoscut îndreptățirea problemelor sociale; metaforic exprimîndu-ne, a auzit foșnirea miinii părinților săi și a împiedicat să se facă din aceasta o frază, după cum zice Victor Hugo, pe care Eminescu îl numea — și nu întimplător — încă din articolul **Repertoriul nostru teatral**, publicat în **Familia**, din 18/30 ianuarie 1870, acel „bard al libertății“.

A ține seama de necesitatea socială, prin care și numai prin care istoria își atinge dimensiunea sa ontică și ontologică, iar personalitatea, aflată în miezul evenimentelor, poate să exprime — ca și o operă de artă — sufletul unui întreg popor, înseamnă că foșnirea miinii să se audă limpede și să fie un cuvînt cu sens propriu în istorie.

DUMITRU VELEA

Tapiserie de Lia-Maria Andreiș

SCRIITORI ROMÂNI CONTEMPORANI

George Bălăiță:

cerul gurii și umbra bibliotecii

Un cod genetic

O vocație autentică prezintă „un fol de cod genetic” din care se naște tot ceea ce scrie purtătorul ei: „roman, poemă sau numai o scurtă scrisoare familială”, pentru că el poartă în adâncurile lui o „substanță originară” care reverberază, ce-i drept cu intermitențe, în întreaga-i operă. George Bălăiță (n. 17.4.1935, Bacău) nu știe cită „crezare” poate fi acordată acestei ipoteze, dar o ilustrează excelent prin cărțile sale. Tăcerea decenală dintre faza prozei scurte: *Călătoria* (1964), *Conversind despre Ionescu* (1966) și *Intimplări din noaptea soarelui de lapte* (1967) și faza romanului: *Lumea în două zile* (1975) și *Ucenicul neascultător* (1977), ca și aceea care s-a așternut apoi, obnubilează legăturile în favoarea distincțiilor, dar romanele n-au dat anvergură altor însușiri și obsesii decât cele pe care le conturează schițele și nuvelele.

Lumea e aceeași: Provincia și oamenii ei, țărani într-un (nou) ceas al istoriei, lucrători solitari, mici funcționari, copii la intrarea în adolescență, adolescenți în căutarea maturității. Dominantă e atmosfera de loc unde nu se întâmplă nimic, dar unde, tocmai de aceea, orice intimplare, pină și cea mai infimă, capătă proporții de eveniment zguduitor. Un părinte și un copil merg la iarmaroc (Tatăl, băiatul și o zină de lut), unde Ion Anisia îi divulgă „pruncului”, unul cite unul, metodic, toate tertipurile seamătorului, care provoacă incitarea sufletului infantil. Cruzime? Copilul e „rodul blestemului”, „pui de cuc, corcitură”. Tatăl l-a acceptat în cuib, dar vrea să și-l facă al lui printr-o educație severă: la iarmaroc îi predă lecția deziluzionării. Acest rafinat mecanism psihologic funcționează pretutindeni în proza scurtă a scriitorului. O adolescență (Pragul), încă elevă de liceu, iubește platonice un necunoscut, dar imediat ce-l aude vorbind fuge dezamăgită. Pe ideea de inițiere crește și feeria pentru copii (și nu mai puțin pentru oamenii mari) *Intimplări din noaptea soarelui de lapte*, care imaginează somnul unui copil (Cantemir) lângă tulpina unui cires înflorit: animalele, făpturile fantastice și lucrurile vorbesc într-un limbaj unic, de o beatitudine palpabilă, untos, care dă impresia că ar putea fi pipăit și gustat.

Și în dosarul lumii țărănești, pe care îl va redeschide cu o optică mai nuanțată *Ucenicul neascultător*, acută este, deocamdată, sugestia de fapt neobișnuit într-un context tern. Gospodăria în care tronează Nanu Mițu este un spațiu concentrațional perfect, menținut prin frică, dar armistițiul o mută în oasele stăpînului, care trebuie să deschidă porțile. Motivele fricii nu sînt numite, totul este sugesție pură. Pe Floarea Inu (protagonist în *Culesul dinții*) îl transformă, ca prin minune, carul cu griu: față de ai lui se descoperă gingaș. Iar față de durii satului temerar, ceea ce-i uluiește și pe unii și pe alții, ca și pe el însuși. Aceeași iluminare instantanee o trăiesc și micii funcționari: unul (în *Palladion*) face din cumpărarea unui geamantan (și apoi a unei huse) un eveniment cu mari consecințe morale.

Tinărul George Bălăiță învățase deja, de la Gogol și I.L. Caragiale, să potenteze faptul insignifiant, să suscite în praf banalității notații neașteptate și să înalțe la poezie pură ceea ce e perceput unanim ca proză. O învățătură pe care nu va uita-o. Expresia e acum concisă și cuvintele par numărate, chiar și atunci cînd autorul compune un pastel sau pune un personaj să țină un discurs. E adevărat că, în cele mai multe texte, el minuieste pe față șforile povestirii, dar o face cu o dibăcie care fixează ochii asupra desenului pe care-l urzește. Declinul „material” din *Culesul dinții* sau din *O fugă neîntreruptă pină la poartă*, se pierde, ca și cînd n-ar fi fost, sub zigzagul bucuriei sau al spaimii în care se preface protagoniștii. Dar autorul poate fi expulzat, ca în *Palladion*, și perspectiva narativă poate fi fragmentată și relativizată: personajele nuvelei par a fi cele cincii piese de care ai nevoie pentru a te amuza de unul singur pe o tablă de șah cu jocul care dă titlul. Tehnică de dragul tehnicii? Autorul are excepțională intuiție de a folosi noile strategii cînd evocă lumea funcționărimii, unde, de obicei, se tace și se vorbește mental. Astfel, un mic cap-de operă e *Conversind despre Ionescu*, unde dialogul în contradictoriu despre un al trellea, absentul, se interferează cu o alunecare lăuntrică a unui gând spre altul.

Proza scurtă anticipează și, ceea ce e fundamental, tipologia și percepția lumii din marile construcții epice de mai târziu.

Starea care uneste personajele, indiferent de vîrstă, de origini, de profesie și de mediu în care trăiesc e de așteptare, cînd lumea e adumeată în toată concretetea ei mirapodică. Miresme de parfum, de arsenic, de plante, de grajd, de bomboane, bună parte din miresmele care vor potopi *Lumea în două zile* se află, în doze liliputane, ca niște adieri, în proza scurtă a autorului.

Capodopera derutantă

Unul dintre personajele din *Palladion* are o dorință: „Despre noi, funcționarii, nu scriu scriitorii noștri cărți, despre cum mergem noi pe stradă, cum trăim, despre cum mă gîndesc eu mergînd acasă” etc. Dorința i-a satisfăcut-o George Bălăiță însuși prin *Lumea în două zile*, o carte care poate buimăci percepția încă adolescență, căci pentru a o savura e nevoie să fi citit, cu creionul în mînă, o uriașă bibliotecă de literatură universală, iar pentru a-i dezlega tainele — să te fi izbit de citeva praguri ale vieții. Spre o asemenea carte nu se poate veni cu miinile goale, ci cit mai încărcat de experiențe culturale și existențiale.

Să lauzi mai întii modelul narativ? Ai ce admira: incusința cu care autorul face apel la mai multe formule fără a-i lăsa vreun șansa de a le domina sau îngloba pe celelalte. *Roman-anchetă?* Proză cu martori? Dar judecătorul Viziru își întreprinde cercetarea pe cont propriu, iar obiectul ei nu e de a lămuri moartea protagonistului, ci de a-și reconstitui destinul, nici măcar biografia, nemaipunînd la socoteală că dovezile sînt culese din gura unor martori necreditabili în ordinea verosimilității comune. Copios utilizată, formula e, în fapt, luată în ris. *Roman în roman?* Judecătorul Viziru a adunat probele, a prelucrat materia și a pierit într-un accident stupid. Judecătorului Alexandru Ionescu nu i-a mai rămas decât să pună tabloul în ramă, iar autorului să-l semneze. Ostentația bate la ochi. *Roman document?* „Pișele” care apar din cînd în cînd și care sînt date ca extrase din presa timpului, luate ca atare de comentatori și interpretate ca semn al epocii pe care romanul și-o asumă ca fundal, sînt mai degrabă șirete contrafaceri. Cu aceeași virtuozitate jucăușă sînt puse la lucru și supuse rotației tonifiante instanțele narative și perspectivele epice din panoplia romanului modern. Se vorbește la toate cele trei persoane, și cu o naturalitate extraordinară la cea mai dificilă dintre ele, a II-a singular, și se trece de la una la alta, ca și de la un narator la altul, insesizabil, ca prin farmec. În pace nu sînt lăsate nici categoriile clasice, realismul și fantasticul, umorul și tragedia. Ce e realist și ce e fantastic, ce e de ris și ce e de plîns, nu se poate spune cum nu se poate spune despre centaur dacă e cal, doar e patruped în partea inferioară!, sau bărbat, doar partea de la brîu în sus e omenească! „Fantastic”, iată un termen care nu poate numi fidel starea de vibrație a realului, feerică sau oribilă, cînd lucrurile își ies din fire o clipă pentru a și-o regăsi cu repeziune, ca și cum nimic nu s-ar fi întimplat. E mai degrabă un miraculos instantaneu, care tulbură, ca o părere, rînduiala lumii: efectul unei retorici subtile, ce are darul de a opera ontologic.

Dar poate că mai bine ar fi să începi prin a elogia intertextualitatea somptuoasă a romanului, o parte mărturisită, cea mai mare parte subterană. Naratorii citează citiva scriitori (indeosebi pe Gogol) și pomenesesc citeva personaje, pe Cicikov (arhetipul lui Antipa) și Poprișcin (arhetipul lui Anghel), consimilitudini de-acum comune. Tipologia și atmosfera gogoliană rezonează în fiecare personaj și în fiecare colț al lumii în două zile. Dar sunetul lor emblematic e bruia de alte sunete, de asemenea emblematic, Joyce, Dostoievski, Rabelais, Marquez, Butor, Dos Passos, Gide, Kafka, Musil, Sterne, Sabato, Cortazar, Svevo... Romanul lui George Bălăiță este un joc de lumini și de umbre al Bibliotecii, dar cuvîntul potrivit pentru a numi ceea ce face autorul cu izvoarele nu poate fi găsit cu ușurință: s-ar putea spune „parodie”, dar umbra modelului e prea adesea serioasă, „copie după model”, dar copia are aici propria ei savoare, de altoi pe o esență străină. Identificarea unei mărci este în același timp și un semn al diferențierii. În fond, George Bălăiță se comportă față de Bibliotecă asemenea creatorului folcloric față de tezaurul de modele, structuri, șabloane etc, pe care-l are la dis-

poziție: o îngurgitează și o asimilează, dar nu-i distruge identitatea.

Arhitectura generală a romanului? Ea este mai la vedere decît cea lăuntrică, și de aceea numărul mai mare al admiratorilor. E o arhitectură a geometriilor fără cusur. Două zile: 21 decembrie și 21 iunie, cele două solștiții. Două orașe, amîndouă de provincie. Albala și Dealu Ocna, la distanță relativ mică unul de altul, dar care par a se situa la capetele osiei lumii. În Albala: locuința personajului. În Dealu Ocna: locul de muncă, de înregistrator de decese („funcționar al neantului”). Cele mai semnificative personaje care îl inconjoară într-o parte își au reversul în cele mai semnificative din cealaltă: Felicia (etimonul e străveziu) o are ca pandant pe Silvia Raclîș (nume derivat probabil de la „raclă”), iar August (nume augural) pe dementul Anghel etc. Felul de a fi al protagonistului în cele două orașe (în primul: inactiv, bolnăvicios, oblomovian, în cel de al doilea: vivace, surizător, capabil de mari năstrușnicii) e perfect antitetic. Solștițiul de iarnă semnifică Paradisul, solștițiul de vară — Infernul. Ospățul care-l marchează pe cel dintîi e unul al bucuriei domestice, al încercării de a recupera latențele mirabile. Ospățul care-l marchează pe cel de-al doilea e unul al instinctului feroce, al maculării orgiastice. O puderie de alte elemente își au negativiul în Dealu Ocna (și prin titlu, un spațiu infernal). Pofta de a crea simetrii se densifică într-o construcție epică și simbolică impecabilă, s-ar putea spune „sferică”, dacă vocabula nu i-ar displace autorului, care crede că e mai bine spus că „emietismul” romanului este „de natura cubului”, această formă geometrică fiind „o invenție a minții”, spre deosebire de sferă care ar fi „un produs al mecanicii cosmice”. Dar simetriile sînt prea acute, ca și cum ar trebui să dea satisfacție unei retorici clasice, pentru a nu bănuși în seriozitatea cu care sînt cîntărite și o intenție caricaturală, niciodată însă pe de-a întregul desprinsă de elanul constructiv.

Ceea ce e fermecat din capul locului pe toată lumea e fluiditatea fosforescentă a scriiturii. Fraza freamătă și se mlădie, lălăzuie și pîlpie. Pigmentul livresc n-o face scortșoasă, cum se întimplă la alții, îi dă numai o țârie de stofă pe care alcoolurile ard fără a o vătăma. Secretul se află într-o în afară de obisnuit percepție materială a tot ceea ce există. Descrîerea minuțioasă, în tehnica noului roman francez, e în-sufletită de nu-se-poate-știi ce dar inefabil. Autorul are puterea de a închide într-un bob de rouă un univers, dar și de a reda lucrurilor transparența. Citabile nu sînt numai tablourile care dau senzația de fațere a lumii și accidentele de feerie culinară din bucătăria Feliciei, dar oricare alte dinafara ei. Toate inspiră aceeași senzualitate scăpărătoare sau, din contră, ca ospățul monstruos de la Dealu Ocna, aceeași repulsie. Indiferent de excitația pe care o produce, de la plăcere la oroare, materialitatea lumii e preponderent de natură alimentară, și de aceea, senzuală.

Măsură și adaptare

Dar, dincolo de ceea ce incită sau ispășimintă, intelectul și simțurile, are cumva romanul vreo semnificație mai adîncă? Cei mai mulți comentatori au preîntîmpinat întrebarea cu argumentul că ar fi oțioasă. Un adolescent iritat de predilecția analiștilor pentru aspectul culinar, afirma că romanul nu-i spune nimic, deși avea în mînă cheia semnelor care concresc în carnația lui voluptuoasă: n-avea însă puterea de a privi în față Sensul.

Un substantiv, *caraghiosie*, și adjectivul corespondent, *caraghios*, revin obsedant, adesea de citeva ori pe pagină, în limbajul personajelor și al naratorilor, în contexte secundare și în contexte esențiale. Caraghioase sînt: hainele, toate cele ale trupului, gesturile, numele, vorbele, stările sufletesti (iubirea, mila, ura etc.), gîndurile, spaimetele, viciele, năzuințele („urletul caraghios și înfricoșător al speranței”), destinele. Caraghioase sînt și unele din manifestările meteorologice și din epifaniile cosmosului. Totul e caraghios, tot ce intră în inventarul omului și în inventarul naturii. Un oarecare tic verbal? O apariție stilistică involuntară, care creează o viziune independentă de voința autorului? Ce e cu acest cuvînt care-l pîndește pe autor ca umbra însăși? Chiar dacă prezența lui tritică n-ar fi fost chibzuită, ea ar fi modelat oricum, cu o putere obscură, perspectiva romanului asupra

lumii. Dar dacă numele personajelor sînt gîndite simbolic, dacă, altminteri, orice repetiție e plivită cu grijă, nu se poate ca germinajia proliferantă a vocabulei să nu fi fost premeditată sau măcar sesizată în timpul lucrului pe manuscris și apoi speculată vizionar.

Marele caraghios e, de altfel, Antipa însuși, conștient de condiția lui („Spui că sînt un caraghios? Dar asta și sînt...”; „Sînt un caraghios, știu bine” etc.), dar și alte personaje (Viziru, de pildă) și-o mărturisesc. A fi caraghios ține de esența generică; așa afirmă Eromanga într-o blindă încercare de a stigmatiza specia umană: „Sînt stupizi, caraghioși, de pomană se laudă ei cu capul lor rotund. (...) Oamenii sînt niște caraghioși”. Dar de mai multe varietăți: după Viziru, felul lui de a fi e „caraghios grav”, iar al lui Antipa era „caraghios nepăsător”. *Caraghios*, spun dicționarele, este cel care provoacă risul, cel ridicol și comic, care nu merită să fie luat în serios, apoi, adăugînd și sinonimele, cel hazliu și burlesc, ridicol și hilar. Totul, așadar, nu e decît o farsă. Caraghiosul e o metaforă enormă a efemerității umane. Dar dacă nu poate face nimic pentru a se sustrage legii eterne, omul o poate aborda cu seninătatea lui August pălărierul, cu un sentiment augural, care face dintr-un gest mecanic un prilej de bucurie proaspătă. Însă Antipa (numele lui leagă un element de compunere savantă cu semnificația, foarte evidentă, de „impotriva”, „în contra”, „opus”, și acea glumeață formă de salut care e „pa!”) sfidează legea. Din supărarea lui pe lume, cu origini atavice și biografice, el face un motiv de bășcălie. E un tînr cu har, cu capacități psihice care frizează miracolul, dar și-l folosește într-un sens malefic. Gluma e bună, ea legitimează omeșcul, dar Antipa, care se socotește campionul ei, o împinge, cum spune un personaj, „prea departe”; nu bagatelizează numai sărbătorile, dar pariază și pe viața unor oameni, ceea ce e apogeul unei farse macabre. Pină la urmă, Antipa plătește cu propria-i viață refuzul de a înțelege că totul, inclusiv umorul, trebuie să respecte o limită, să-și păstreze puritatea inițială sau, cum nuanțează autorul într-un interviu, să nu cadă în zeflemea sau în bășcălie.

În fondul lui ultim, *Lumea în două zile* e o meditație gravă, neliniștitoare și foarte actuală la sfîrșitul secolului XX. O meditație deschisă propune însă *Ucenicul neascultător*, o carte anunțată în trei volume, dar din care n-a apărut (pină în 1988) decît unul (1977). Construcția ar trebui să fie piramidală, „un ansamblu de cuburi” (opt în prima carte), pe care ar trebui să le constrîngă la comunicare un model uman unitar. Personajele sînt, prin origine cel puțin, țărani, iar cele mai multe fac parte din neamul Adamilor. Ce se întimplă cu țărani, care rîmîn la sat? Dar cu cei care vin la oraș? Și, mai cu seamă, cu cei pe care revoluția îi împinge în posturi cheie? Sînt întrebări pe care autorul le pune prin intermediul naratorilor săi și la care răspunde cu o claritate de psihosociolog: țărani se adaptează. Tipologia cărții ilustrează, cu mijloace mai clasice, această teză: Toma Adam, întenețitorul, ia lumea în adevărul ei și caută să răspundă la întrebările pe care i le pune ea, din interior; Visarion Adam, unul dintre fii, slujește cu credință revoluția, dar punînd în paranteză omeșcul; Ștefan Dabija, și el activist destoinic, cade în hybris; Finți, uriașul bonom, reabilitează, în lumea nouă, Povestirea, dovedind că ea are forța de a îmbunătăți lumea... Teza prinde expresivitate prin personaje de neuitat și provoacă la epică pe unul dintre cei mai captivanți povestitori români moderni.

Cum ar apărea George Bălăiță în oglinda concavă care distrează orașul Albala? În felul în care sculptorul modern își esențializează prietenul, ondulind o bucată de sîrmă. Ca o bibliotecă în care rîndurile și paginile cărților gli-sează neconștient, cu un zumzet de mecanism cerebral, așezîndu-se într-o nouă Carte. Asemenea cerului gurii („un cer problematic, sub care lumea este doar un plescăit de limbă”), laborios filigranat, dotat cu papile gustative proeminente, care primesc, selectează și stochează avid miresmele unui Univers ca o bucătărie dezmarginată. Și, dintr-o dată, înghițînd aceste reprezentări himerice, un chip rece, impietrit enigmatic într-un aer de chihlimbar, „însemnat” de o exoftalmie care face din ochi două antene parabolice, parcă întors înlăuntru, în efortul mut, dar perceptibil în pomeții încordați, ai obrazilor, în cutele cu alonă de fibră instrunată și în arsura buzelor, de a da ființă unui gînd chinuitor. Așteptarea ca o pîndă de buhă, de pasăre care potentează în mitologie gîndul oracular.

CONSTANTIN SORESCU

ALEXANDRU ADAM, Botoșani — Încercări meritorii de a face o poezie a cotidianului („Stau în oraș, unde sînt «câși peste câși / și se bea apă din surub», / cum spunea un copil în auto-gară“), minate însă de insuficiența expresivă și de ispita poetizării („Viscolesc obosit prin cuvînt“, „Îmi iau concediu pe o plajă pustie / și-mi mingii singurătatea ca pe-o iubită“ etc.). Mai încercați.

MARIA BĂLTEANU, Timișoara — Doriți un „certificat de scriitor“, cu argumente teoretice („miam dat sirguința învățături“) și practice („Tu ești omu ce eu mă tot gîndesc / și plîng eu tot mereu / dar mie miste dor de tine / și liliacu en florit acum“): deocamdată aveți anumite dificultăți cu scrisul, poate le biruiți.

V. SMEU, Runcu, Gorj — Fragmentul de nuvelă este neconcludent artistic. La toate nivelele (expresie, prezentare a personajelor, încercări de portretizare etc.), nu se poate face decît o singură constatare: că urmați cu sfințenie moartele șabloane ale prozei schematice din anii '50. Iată-l, de pildă, pe energicul personaj Toporiște în acțiune: „se oprea printre muncitori, avea mișcări agere, privea atent totul și întreba cînd pe unul, cînd pe altul, cu vorbă rară și apropiată de sufletul omului și primea răspunsuri despre muncă, despre necazurile existente, transmitea sarcini sau rezolva situațiile de la inimă la inimă“. Cum adică „de la inimă la inimă“? Poate încercați să vă scrieți amintirile, fără nici o intenție de „literatură“.

NICOLETA ȘEICARU, Galați — Proclamații („Nu sînt dispusă la această oră să fiu îndrăgostită! / Așa că nu mai insistă. / Pot cel mult să sugerez / Din ondulările ochilor...“ etc. — **ondulările ochilor?**!), declarații („Am 18 ani / Și am uitat să caut în dicționare / cuvîntul“) și invitații de tot felul („Iată, fereastra este deschisă. / Să ne spălăm trupurile / Cu dor de fluier / Și să facem dragoste pe pervaz. / Vecinii, invidioși, / Ne vor vedea / Căzînd / prin viață. / Ei nu vor ști / Că recitam din Eminescu“), nu însă și poezie.

ANGELA BACIU, Galați — Și versurile de acum păcătuiesc printr-o abundență torențială de cuvinte; potopul de vorbe sufocă dispoziția lirică („îmi cresc unghiile lungi, asemănătoare unor ghiare / lungi — ascuțite — îndoite precum vulturii / îmi cresc brațe lungi de-aici pînă la luna din cer / pînă la luna din lună luna din soare luna din tine / obosesc crescînd în înălțime lungindu-mi picioarele“, etc.). Mal laconice, **Oră de și Privire în dungi** arată și o preocupare, necesară, de

compoziție. Vitalitatea optimistă pe care o declarați are nevoie de o expresie literară pe măsură.

MARIUS MARIAN BRÎNCUȘ, București — Versurile noi sînt și ele doar exerciții, inclusiv **Odă Limbii Române**, deși aceasta începe promițător („Limba Română e țara visurilor mele“). Cele două proze (schița despre „severul“ pădurar și basmul) sînt însă mai bune. Pentru un elev în clasa a VIII-a, lista de autori citiți e impresionantă, chiar dacă numele sînt cumplit de amestecate ca valoare (și, atenție!, Nicolae Labiș nu este „poet interbelic“!). Ar fi cazul unor lecturi mai

și te-astept / cu atingeri să mă înșenezi / în cuvinte foșnite / să mă învelești“. Sau: „poate că prin ochelarii tăi / inima mea se vede mai mare“; ori: „Hai să pipăim cu inima / excreșcențele sonore ale nopții / hai să punem vitralii cuvintelor / și hai să privim îndărătul lor / spre o nesperată lumină“. Exact ca în aceste ultime versuri, la dv. „lumina“ lirică nu se intrupează în expresia poetică, ea s-ar găsi — este de presupus — dincolo de ea și oarecum autonomă. Dacă prezența unor tonuri din poezia lui Nichita Stănescu sau Marin Sorescu este clar detectabilă, ele rămîn totuși strict exterioare: este vorba, cu alte cuvinte,

matoriul particular al sufletului, / atîns uneori de gustul chimic al lacrimilor“, etc.).

TUDOR NEGOESCU, Craiova — Atît încercările de a defini liric anumite stări limită (**Viață cu porția, Principiul vaselor comunicante**), cît și compozițiile mai întinse (**Suflet la ecograf, Amurgul zeilor, Dușmanilor tăi numai bine**) se resimt de o anumită inadecvare a limbajului. Un singur exemplu: „Iată reptila îndrăgostită a memoriei / cu o mie și una de brațe / stringînd la pieptu-i amințirea iubirii“. Spuneți oare „o brață“?

DANA BRATU, Focșani — Întîlnirile cu biblioteca școlii sînt delicat evocate, chiar dacă nu lipsesc șovăichile ortografice („dacă v-a fi“, „el v-a ajunge în clasa a IX-a, acum probabil a X-a, nescuzabile. Versurile sînt croite după modele de o calitate indolentă, se simte lipsa lecturilor bune. Poate că pentru a lupta cu „frigurile deznădejdi“ nu „tîhna în pădure“ este cel mai eficient remediu, ci lectura.

ION STAIȚU, Timișoara — Uneori prolix, fanteziste dv. poeme nu sînt lipsite de interes, chiar dacă uneori tind spre simpla parodie: „După cum bine știți / sînt ultimul discipol / al posesorilor / de castele andaluse / Aici m-am oprit temporar și / nu mi-am luat decît o bicicletă, / pe care ajung, uneori, / la aprozarul din colț / sau să cumpăr ziare / la chioșcul de pe strada opusă / Sînt, desigur, foarte bogat / Altfel n-aș avea cu ce să întregesc / ne-număratele neliniști de pază / corpul de pisici grenadire sau / lanșuroșii bufoni ai melancoliei / Și, bineînțeles, eu sînt / stăpînul de necontestat / al tuturor florilor dăruite / al tuturor frunzelor care au căzut / al tuturor fulgilor ninși / În rest, cum v-am spus, / stau și meditez / la fabuloasele mele domenii“. Iată și acest **Autoportret**, mustind de autoironie: „Era Luna, era un corb / era și Poe, prin prejuri / și desigur era / un epidemic glas / ce striga: nevermore! / Bine — zic — Luna înțeleg, / Calote, pătrare, / aliaje, calendare, / Dar tu corbul? — spun / vecin peste drum, / de ce nu hamham / sau, poate, mac-mac / Mă legănam în hamac / Era Luna, era, desigur, și Poe / citeva frunze, poate un copac / cînd Corbul / mi-a răspuns violent: / Antitalent“. De fapt, aveți un anumit talent — mai trimiteti.

Rubrică realizată de **MIRCEA IORGULESCU**

POSTA SUPLIMENT LITERARA

sistematice; absența cărților de critică din „bibliografia“ parcursă rămîne, oricum, semnificativă.

MARIA B. P., București — Reflecții presupus „lirice“ și în realitate versificații afectate și pretențioase („Măria-Sa Bobul de griu / nu poate fi falsificat / precum o monedă / citeodată, alături de-un fluture / e-un sfințic ideal în noapte, / Măria-Sa, Bobul de griu / nu-și va trăda supusa-i soată, / Tărîna și nici ea / nu-l va vinde / pe-o efemeră floare“). Poate mai renunțați la florile și la floricelele de stil: sînt o calamitate pentru poezie.

MIHAELA V. RARU, București — Exces de imagini (nu de imaginație!) în tonalitate minoră („Mă string din frunze pîrguite / Și mă neprihănesc în ploa“, alături — ca în **De cînd ai plecat ori Spaima** — construcții greoaie, dilatate pe suportul unei metafore prea fragile. **Amintește-ți** debutează oarecum bizar („Căii gîndurilor despre tine / S-au oprit să pască frunze“), dar continuă cu neașteptate banalități.

NICOLAE ZĂRNESCU, Slatina — O vorbire figurată pare a fi poezia pentru dv.: „Am pus o cataplasma cu ingeri / pe amintirile noastre rănite /

de influențe neasimilate, cel puțin deocamdată. Așa, probabil, se și explică dese alunecări pe panta unui metaforism nu atît îndrăzneț, cît silit, trudnic („să înnodăm timpul / de piciorul unui nor“, „și de inimă mi se ancora / duelul sonor / dintre o privighetoare / și o motoretă“, etc.). Ciclu **Inimă minată** conține totuși fire de poezie.

SORANA DIMA, Lugoj — Cu toată complicata punere în scenă, versurile dv. au factura unor notații în același timp sentimentale și decorative („În inima toamnei, / o odale înecată de amurg, / Știu: e glasul rătăcit al unui greier, / cineva mi-a dat un pumn în suflet, / și-am simțit un gol, un asfințit timpuriu...“ / Cuprins de ploaie și de toamnă, / cu gesturi încete, orientate, surd către nemeni și nimic“). De cele mai multe ori această teatralitate duce însă la formulări lipsite de sens („O armată de conspiratori tenebroși / țineau ca pe un strugure brun de cristal, umed / aerul părinților din operetă“) sau deliberat șocante, din păcate și inexpressive („Soarele fardat puternic, ca un clovn, / anemiât de prea mult singe albastru“, „Ca într-un film de amatori, / trupul tău se statua gol și alb de plictiseală“ / „trecutul e cre-

CĂRȚI TRADUSE

Înțelepciunea arabă în poezia și proza secolilor V-XIV, volum apărut anul acesta în Editura Univers, are în sumar o cuprinzătoare antologie de texte, întocmită de Grete Tartler, însoțită de studii introductive, minuțioase ale aceluiași autor în cadrul fiecăruia dintre capitolele cărții. Traducerea, se înțelege, întreg aparatul de note și comentarii de index, de nume proprii, aparține aceluiași talentat poet, una dintre cele mai puternice din toată generația noastră, care prin acest volum dă o adevărată incununaire a activității sale în domeniu, activitate de cercetare și artist totodată. Iată, aceste două calificative atît de grațuit puse laolaltă, își găsesc aici deplină acoperire, rareori întîmplîndu-se ca aplecarea spre investigație minuțioasă, exasperantă la modul laudabil, să-și găsească perfectă complementare în cuprinsul aceluiași demers intelectual. Mă refer, se înțelege, în speță la operația de traducere asupra căreia voi reveni mai încolo, iar pentru ca artistul să aibă cadrul propice de manifestare, mai întîi cercetătorul defrișează terenul, în cazul de față, cată a face cunoscut cît mai pe larg publicului român particularități ale spiritualității arabe așa cum ele se concretizează în literatura sapiențială. În primul rînd este vorba de cinci studii introductive redactate de alcătuitoarea ediției. Compartimente separate sînt afectate în cuprinsul volumului **poeziei preislamice**, **literaturii marilor dogme** (această secțiune fiind afectată scrisului cu caracter științific și istoriografic), **adab-ului** („Cuvîntul adab este, îndeobște, tradus prin literatură — explică Grete Tartler — și în general îl vom folosi în acest sens. Dar sensurile sale sînt mult mai bo-

gate și un cunoscător al limbii arabe va distinge în adab mai multe nuanțe pe care le dorim păstrate, de aceea vom folosi termenul original“) și filosofiei parabolice. Studiile introductive sînt, cum se cuvine să fie concentrate, „la obiect“ conținînd cu mină sigură (în sensul de furnizare a detaliilor strict trebuințioase), un anume context, pentru ca unul sau altul dintre „compartimentele“ cărții să fie receptat de cititorul român cum trebuie. La aceasta se adaugă și notele de subsol, deloc abundente (așadar, nu „sufocă“ pasajele traduse prin comentariu), dar nici expediate.

În ceea ce privește sistematizarea materialului, modul de procedură al alcătuitoarei ediției este atît de ireproșabil încît dă o senzație de gospodăresc, într-un sens bun al cuvîntului. Astfel în secțiunea consacrată poeziei preislamice versurile antologice sînt distribuite la rîndul lor pe următoarele micro-secțiuni (intitulate, cum irăși se cuvine, în modul cel mai didactic, didacticist chiar, fiindcă aici nu trebuie subtilitate a interpretării ci exclusiv claritate): **Atotputernicia timpului**; **Moartea, aceeași pentru toți**; **Dualitatea ființei**; **monoteism hanefit etc.** Se înțelege, punctele de vedere personale implicînd o perspectivă proprie a omului care a trudit atîta vreme asupra textelor arabe, și care are o personalitate atît de pronunțată, cum este Grete Tartler, nu aveau cum să lipsească. Oricît ar părea ele de discutabile citeodată — prin

radicalitatea opțiunii sau, uneori, măcar prin ralierea la o opțiune cu nuanțe radicale exprimată de exegeții anteriori —, sînt fertile deprinzînd pe lector să recepteze lucrurile și altfel decît se obișnuise. Iată o astfel de opinie, cu atît mai menționabilă, cu cît, fără a fi neapărat originală (fiind, dimpotrivă, de ordinul acelor raliere de care vorbeam mai devreme) este expresia unei abandonări a conservării unei optici formale pentru a vedea lucrurile dintr-un unghi remarcabil prin integrarea zonelor disparate, cu alte cuvinte remarcabil prin capacitatea de a percepe sintetic. Dincolo de anumite entități, mai mult aparent incompatibile, sînt valorificate porîndu-se de la un fundament comun al lor. „De altfel, pentru cei care cercetează civili-

acum miile de poeme preislamice, poezii trebuiau să invoce — spre a fi suportate cu inspirația lor „diavolească — felul cum a reacționat Muhammad la vanitatea bunătății, începînd tot mai prelungite izolare meditative, caracteristicile perioadei mekane — consacrată în general escatologiei, referirilor la profeții și determinismului ca și ale perioadei medinite, perioadei războiului sfînt și a organizării statului musulman“. Ca urmare, nu vom mai găsi o intrare în materie în detaliu (fiindcă aceasta nu o merită) concretizată în exemplificări abundente, subdiviziuni etc., ci totul este pus laolaltă și în cantități sensibil mai reduse. În ceea ce privește operația de traducere propriu zisă aici cercetătorul fuzionează pe deplin cu artistul. Din cînd în

nilor“ (un cal cu păr aspru), și prin altul ce ar însemna „cal cu cap mare“ și, și...

E aici un adevărat poem, comparabil cu acela pe care Cyrano de Bergerac îl dedica, în piesa lui Rostand, posibilelor echivalări stilistice, ale unui nas enorm. Se poate apoi, face o adevărată microantologie de versuri fără indoială încîntătoare în original, (o cred aici pe cuvînt pe Grete Tartler) încîntătoare, nu mai puțin, în traducerea românească: „Dar unde-i adevărul cel des ce nu se țale? / M-am învățat cu un suflet durerea despărțirii / La pierderea iubitei dormind pleoapa-mi se lasă / Oriunde ai fi, te ajung ale morții tăpi agile; un fulger ca o spadă prin nouri sparge oaza“.

În legătură cu spiritualitatea arabă propriu-zisă specifică, mi-aș permite să remarc la un moment dat în acea încîntătoare poveste a Lipiei, pregătite de o bătrînă pentru cina celor trei fii ai săi și dăruită unui pregeneros Bogătaș, un anume rit moromețianesc **sui-generis**, nu contează darul, ci intenția de dar; nu contează atingerea interesului propriu, un obiectiv suprem în viață fiind tocmai generozitatea față de ceilalți.

Deasupra tuturor, între atitea personalități ale literaturii, filosofiei, culturii arabe mi se pare a străluci așa cum reiese și din ceea ce se reproduce în excelenta antologie comentată aici, al-Mutanabbi, de o implacabilă trufie dantescă, atotîncrăzător în perenitatea producției sale poetice, de o subtilitate ce va să-i handicapeze întotdeauna pe exegeți. Punctul său de vedere, ușor excentric, are fascinația părerilor inedite ale personalităților puternice de care vorbea Călinescu, care fac să pălească totdeauna convingerile „juste“, ale atitor „oameni cumsecade“. Și, destule dintre maximele și cugetările inserate în antologie, dincolo de suculența și profunzimea fiecăreia, pălesc înaintea afirmațiilor superbe și pline de superbie ale lui al-Mutanabbi.

VICTOR ATANASIU

Efigia unei spiritualități

zațiile filosofice cu toate diferențele lor sociale, religioase, de clase, de educație, de mediu, islamismul este considerat a face parte din civilizația apuseană“.

Întorcîndu-ne la sistematizarea propriu-zisă a materialului tradus am să mai remarc știința sigură a decupajului, capacitatea evidentă de a extrage „cu penseta“ cele cîteva versuri (uneori doar o strofă) ale unui poet sau ale altuia, care ilustrează un anume capitol sau subcapitol din carte. Apoi, divizările și subdivizările numeroase își găsesc rațiuni în bogăția și implicit varietatea materialului. Invers, punerea laolaltă a unei anume producții de literatură sapiențială își află motivația într-o anume lipsă de relief și varietate a acestei producții înseși dintr-un anumit moment. Astfel observă Grete Tartler, în studiul afectat începuturilor gîndirii islamice, „în loc să memoreze

cînd Grete Tartler lasă să-și scape cite ceva din laborioasele eforturi presupuse a se produce într-un „laborator de creație“, pentru găsirea cuvîntului („sintagmei“), pe de o parte, cel (cea) mai inspirat(ă) artistic, pe de altă parte, care să se pleze pe specificul textului original, să nu-l trădeze pe acesta din urmă, dar să fie, ca și el, la fel de preaplin de plasticitate, savoare, încărcat de mierea rafinată a unor subînțelesuri, indicate parcă doar prin mișcări fugitive din sprinceană. Se simte, nici vorbă, și o anume voluptate a cercetătoarei-traducătoarei în a învinge dificultăți considerabile, multiple, succesive. E destul a spune că Grete Tartler remarcă, la un moment dat, o avalanșă de sinonime pentru termenul de „cal“ în arabă. Că-l poate fi denumit și printr-un termen care ar însemna „tatăl vîntului de sud“, și prin altul care s-ar tălmăci prin „tatăl spi-

Bensersiel

Cind am ajuns pe coastele Mării Nordului, la Bensersiel, am fost surprins de luminozitatea și albastrul cerului. Bensersiel, un fost sat de pescari, este astăzi o localitate balneoclimaterică de toată frumusețea. În tot locul se văd case mici, frumoase, cu grădini, locuitorii se numesc „est friesen”, vorbesc o limbă amestecată cu olandeza, engleza și germana, pe care nici germanii nu o pot vorbi.

Insulele din Marea Nordului, în număr de zece, sînt paradisiace și se numesc: Borkum, Juist, Norderney, Baltrum, Langeoog, Spiekeroog, Vangeroog, departe spre vest, Helgoland, spre nord, nu departe de Danemarca, Sylt.

Din primele zile am și început cura de călire a organismului; după numai patru zile am putut reduce îmbrăcămintea la limita permisă. M-a cuprins o senzație persistentă de echilibru și plăcerea de a trăi.

Am plecat a doua zi cu vaporul pentru a lua dejunul în insula Langeoog. Ca și la Bensersiel, aici se află o plajă imensă, ferită de vînt de o faleză înaltă, cu vegetația caracteristică dunelor. La înapoiere, în Bensersiel, am văzut un așez care anunța pentru a doua zi o excursie spre insula Spiekeroog, pe fundul mării, organizată pentru pescari și

sportivi. Se menționa că se primesc și turiști străini pînă în 40 de ani, că fluxul și refluxul e abia simțit, luna fiind în pătrar, cu o atracție minimă.

M-am prezentat la Oficiul de Turism ca să plătesc taxa de 30 D.M. pentru a fi înscrisă pe lista de participanți la excursie, eu, uitînd că am împlinit 60 de ani. Spre surprinderea mea, am fost refuzată categoric, după ce func-

ascuțit. I-am răspuns: „Am și costumul galben și bastonul”. „Eu nu vă primesc taxa și vă cer o declarație din care să reiasă că eu personal m-am opus plecării dumneavoastră. Gîndiți-vă, vă poate veni rău, dacă nu puteți ține pasul cu tovarășii de drum, dacă aveți o criză cardiacă, nimeni nu vă poate ajuta, căci marea înaintează”. I-am dat declarația cerută, și pe cînd ieșeam din pră-

tibili. Se mergea foarte încet, pescarii fiind ocupați să-și alegească plantele marine și să-și umple tobele cît mai mult. Am optat pentru tovarășia cu pescarii, pe care i-am observat cum practicau pescuitul pe fundul mării și ce plante marine îi interesau. Am început și eu să smulg stridiile de pe pietre, să scot pești din găurile cu apă, să aleg plante și tot ce pescuiam le puneam în tolbele deschise a fiecăruia dintre ei pe rînd. Fără să știu de ce, rideam cu ei, ei povestind cîte în lună și în soare în limba lor imposibilă, iar eu, deși nu înțelegeam nimic, ziceam mereu „ja” sau „nein”, fie că se portrivea, fie că nu. Întoarcerea a fost și mai plăcută, căci acum ne cunoșteam; ne spuneam pe nume: Wilhelm, Frederick, Heinz, Kurt, Klaus, rideam toți fără motiv, m-au invitat la casele lor să mîncăm pește prăjit, pescuit de mine, și să beau un rachiu de regiune. I-am spus pe fiecare să-mi scrie cîteva rînduri într-un carnetel și mare mi-a fost surprinderea cînd am constatat că toți aveau o meserie frumoasă și o cultură suficientă ca să-și exprime grațitudinea față de amintirea excursiei pe fundul mării și față de România.

ELENA CERCHEZ

POPASURI

ționarul m-a privit foarte atent. „Dar eu am venit special din România pentru această excursie”, am zis eu. „Este interzis persoanelor în vîrstă să se aventureze pe un drum de 20 km dus și 20 km întors, doar băștinașii puțernici și obișnuiți cu acest drum pot lua parte chiar și la vîrste de peste 60 ani. În definiție, dumneavoastră ce vîrstă aveți?”. I-am răspuns: „Dacă aș avea 42 ce ar fi? Eu sînt sportivă și obișnuită cu excursiile lungi...”. „Nu mai insistați, chiar dacă ați avea 41 de ani, nu v-aș primi, în caz că vi s-ar întîmpla ceva pe drum, eu mi-aș pierde piinea, apoi vă trebuie și costumul galben plus un baston cu virful

vâlte mi-a strigat: „Dacă plecați cu grupul fără stirea mea și reveniți teafără nu vă primesc taxa de 30 D.M. I-vă dau eu 100 D.M. bucuos că am scăpat de dumneavoastră”.

A doua zi, cum s-a luminat de ziuă, am ajuns prima la locul întîlnirii cu grupul. În fața mea fundul mării era complet dezgolit, apa mării nu se mai vedea; la dreapta au sosit cei 20 de pescari cu tobele la umăr și bastoanele în mînă; la stînga un grup de 30 de tineri rideau zgomotos ținîndu-se de mînă. Am plecat fără întîrziere, pescarii scoteau peștii adăpostii prin găurile cu apă și nisip, iar de pe stîncile dezgolite smulgeau scoicile și melcii comes-

TABELA de MARCAJ

Păzea, ne-am computerizat!

Oamenii noștri de fotbal evoluează remarcabil: de la ghiul, perciuni și plete, iată-ne la home-computer, că de la cînd cu noile reglementări, pînă și trasul din căciulă s-a programat pe un calculator. Echipele (codificate) au fost bîgate în memorii, arbitrii-au fost traduși în cartonașe perforate și singurul post care mai lipsește acum din schema F.R.F. e cel de specialist în informatică. Ce mai, avem un fotbal de secolul XX (și unu) și de unde ne credeam pe marginea prăpastiei, sîntem sus pe Himalaia și ne uităm la alții ca din satelit! S-au luat măsuri așa de ferme, că n-o să mai încapă nici măcar o urmă de aranjament și-atunci să-i vezi pe ăia curajoși ce-or să mai facă. Cum era de unăzi unul, crainic la un stadion, care zicea patetic: „Da-ți-mi voie stimabililor, permiteți-mi să-mi spun părerea deschis, sincer, curajos!”... Și lua federația în tîrbacă, numind „cu curaj” cîteva meciuri aranjate, pe care le preluase, o să rideți, chiar din raportul întocmit de F.R.F.! Decit așa curaj și așa sinceritate, mai bine mergem pe computer, că dînsul, aparatul, e băiat dintr-o bucată și are pe deasupra o memorie în care or să ncapă toate, fie că sînt sau nu sînt aranjate! Vitejii de după războaie rămîn în posturile de rezerve, orice-ar zice și ce-ar face, dar dacă tot se cred călare pe situație, de ce nu cravașează caii nărăvași?! Că federația, săraca, a luat și-o să mai ia destule bobirnațe, mai ales că nici propunerea cu meciurile nule, prelungite la penalty-uri, nu s-a adoptat! În consecință, o luăm curînd de la capăt, dar o luăm în mod cu totul și cu totul computerizat. Adică nu mai e lăsat nimic la întîmplare și dacă vă uitați cu atenție pe listele de transferări veți vedea cum pe ecranele dumneavoastră apare un nou joc de computer, nu între două echipe, ci între două tabere! Și ce fotbal s-o încinge, e de bănuț! De fapt, mai sînt multe de băgat pe computer: transferările, amînările, revistele ocazionale, pliantele, afișele, stegulețele de plastic, sușele, tarifele, tichetele, parbrizele, culisele, valizele, remizele ș.a.m.d. Deci, bine echipați pentru eșec, așteptăm cu nerăbdare campionatul, cutreierînd Belgia cu toate echipele fruntașe pe care le avem și bucurîndu-ne că naționala a bătut tot acolo cu 5-1, renumita echipă Poderle, pierzînd apoi cu 3-0 la Gantoise, unde n-a pierdut nici Sportul studentesc!

HORIA ALEXANDRESCU

Redescoperirea muzeelor

Aspect din interiorul CASEI DIN NĂRUJA, județul Galați, de la Muzeul Satului și de Artă Populară din București

Locul de oel mai mare efect decorativ într-o casă țărăneas-că este așa numita cameră curată unde interiorul este amenajat în tot lungul anului ca „de sărbătoare”.

Oglîndînd preocuparea pentru frumos a țărînului român din totdeauna, interiorul locuințelor reflectă nu numai specificul local, zonal, al ariei etnografice din care face parte, ci și gustul, înclinațiile pentru un anumite gen al artei populare

(cusături, ceramică, sculptură ori cioplitură în lemn) al fiecărui proprietar.

În acest spațiu al camerei curate care funcționează ca o cameră de oaspeți, sau pentru ospăț, ori în care se „întră” cu întreaga familie de sărbători, punctul important, elementul central îl reprezintă patul pe care se etalează cele mai frumoase și scumpe piese decorative lucrate de mina fetelor din casă, sau care constituie moș-

tențrea cea mai de preț a familiei, transformînd colțul în care el este așezat într-o adevărată expoziție și demonstrație de frumusețe și armonie. Al doilea element, vizibil și în imaginea noastră, de importanță deosebită într-o astfel de cameră, este lada de zestre care se înscrie în contextul unui spațiu gîndit în primul rînd estetic, după criteriile artei populare și ale esteticii ei. Acest interior se remarcă prin echilibrul între formă și spațiu, între volumele obiectelor și scara umană.

SIMONA VĂRZARU

BORGES: Și cine este cel mai nimerit să-i plîngă moartea? Iubitul ei, desigur. Asta i-au dat lui Poe iubirea și moartea unei femei perfecte. S-a gîndit apoi că poezia nu se poate desfășura într-un spațiu prea larg, drept care avea nevoie de o cameră închisă. Atunci s-a gîndit la o bibliotecă, care ar fi locul potrivit pentru bustul lui Palas. Era necesar să existe și un contrast. Din moment ce corbul trebuia să intre în poem, el avea să fie împins înăuntru noaptea de o furtună. Astfel, printr-o înlăntuire de raționamente, el a continuat să-și scrie poemul. Presupun că este doar o glumă. Lui Poe îi plac foarte mult glumele. Nu cred că cineva poate să scrie un poem în acest fel. Dar să presupunem că-i acceptăm primul argument. Ei bine, el s-ar fi putut gîndi: am nevoie de o ființă nerațională, de exemplu de un nebun. Dar nu, el a ales o pasăre, un corb. Din propria mea experiență, nu prea bogată, știu că un poem nu se scrie așa, dar Poe a scris mult folosînd acest sistem. Eu însă consider că între a scrie o poezie și a face un raționament există o diferență esențială. Aș spune că sînt două moduri de a gîndi. Unul este argumental, iar celălalt este mitul. Grecii puteau să facă ambele lucruri în același timp. De exemplu, în ultima conversație a lui Socrate înainte de a bea cucuta găsești alături mitul și rațiunea. Dar se pare că astăzi noi am pierdut această capacitate. Noi folosim fie argumente, fie metafore, sau imagini sau fabule. Presupun că singurul mod real de a scrie poezie este să te abandonezi visului. Să nu încerci să folosești rațiunea. Te vei gîndi, desigur, la detalii, la metru, la modelul de rimă pe care-l vei folosi, la ritm, însă tot restul îți este dat sub forma miturilor. Ei bine, toate acestea reies din imaginea pe care ne-am făcut-o despre Edgar Allan Poe. Și este important să mi-l imaginez ca fiind nefericit. Nefericirea face parte din imagine, tot așa cum nefericirea face parte din imaginea unui vechi personaj, Hamlet. Și dacă ar fi să aleg dintre operele lui Poe, să aleg

Povestirea lui Arthur Gordon Pym. Dar, de ce să alegem? De ce să nu ne placă toate poveștirile? De ce să nu ne placă, de exemplu, Faptele în cazul M. Valdemar, Scarabeul de aur. Toate aceste povestiri sînt diferite una de alta și totuși în toate auzim vocea lui Poe, pe care o auzim chiar și-n acest moment. [...]

BARNSTONE: Sînt cumva sîntetici-literare ale omului obișnuit, înțelegînd prin asta ceea ce aveți dumneavoastră în comun cu Whitman, completate de alte aspecte ale operei lui Poe, cum ar fi coșmarul, visul, capacitatea de a inventa, imaginația, erudiția, uneori falsă, alături pîcîlînd erudiția, farsa; sinteți, în parte, Poe și Whitman?

BORGES: Le sînt îndatorat ambilor, așa cum le sînt toți poeții contemporani

BORGES DESPRE BORGES

Marturii unei mari conștiințe

și așa cum trebuie să le fie toți poeții contemporani. Cit despre coșmar și Poe, este foarte ciudat. Am citit multe cărți de psihologie, însă se spune prea puțin despre coșmar, deși coșmarul are un loc aparte. În spaniolă, cuvîntul este foarte urit, *pesadilla*, nici nu-ți vine să-l folosești. În grecește există un cuvînt foarte frumos, *ephialtes*, pentru demonul nopții. Ei bine, eu am coșmaruri aproape în fiecare noapte. De multe ori sînt obsedat de coșmaruri. Și simt că dacă aș fi teolog — din fericie nu sînt — aș putea găsi un argument în favoarea existenței iadului. Este foarte obișnuit să fii nefericit, însă atunci cînd sîntem nefericiți nu avem sentimentul de coșmar, sentimentul de straniu, de lugubru. Acesta ne este dat de coșmarul însuși. Coșmarul are o anume oroare. Coșmarul, acel tigrul al visului. Are în el o oroare anume, care nu are nimic de făcut cu lucrurile care ni se întîmplă cînd sîntem treji. Și această oroare ar putea fi o anticipare a iadului. Eu nu cred în iad, bineînțeles, dar este

ceva foarte ciudat cu coșmarul și nimeni nu pare să fi observat. Am citit multe cărți despre vise — de exemplu Havelock Ellis. Dar n-am găsit niciodată vreo referință la gustul lugubru, de straniu pe care-l are coșmarul. Și totuși, iată-l, ar putea fi chiar un dar, ce știm noi. Mie mi-a fost date intrigile multor povestiri în coșmarurile mele, iar eu le cunosc foarte bine. Le am foarte des și ele urmează întotdeauna același model. Am coșmarul labirintului. Încep întotdeauna prin a fi într-un loc anume din Buenos Aires. Acest loc poate să fie un colț de stradă pe care-l cunosc bine. Poate să fie, de exemplu, Venezuela sau Perù, sau Arenaldes, Esmeralda. Știu că acesta e locul, însă este diferit. În coș-

idealismului. Mă gîndesc întotdeauna la lume ca la ceva ireal și sînt întotdeauna surprins de lume, de lucrurile care mi se întîmplă. De exemplu, anul trecut am împlinit optzeci de ani și m-am gîndit că nimic nu mi se mai poate întîmpla. După un timp însă am suferit o operație reușită, însă dureroasă. După aceea, am făcut o călătorie minunată în Japonia, o țară pe care acum o iubesc foarte mult și pe care nu o cunosc înainte, iar acum, în chip ciudat, sînt în Indiana și stau de vorbă cu dumneavoastră. Viitorul avea să-mi ofere atîtea lucruri, atîtea daruri, iar eu nu-mi dădeam seama de asta. Și acum au sosit. Și continui să aștept și alte daruri de la viitor. Din moment ce singurul lucru pe care-l știu despre viitor este acela că nu va semăna cu prezentul. Oamenii se gîndesc la viitor numai în termenii secolului douăzeci, hiperbolic și distorsionat. Însă eu știu în primul rînd că vor exista multe alte secole viitoare și, în al doilea rînd, că lucrurile care ni se par acum importante vor fi frivole și irelevante în viitor.

Aștept o lume total diferită și multe lumi diferite. Nu lumea nouă a lui Huxley, care este doar o transformare a Hollywoodului. Știu că multe forme ale viitorului vor veni. De ce să vorbim despre un singur viitor? Asta n-are nici un sens. [...]

PUBLICUL: Aș dori să știu ce părere aveți despre Premiul Nobel și ce credeți despre Borges, celălalt Borges, despre el.

BORGES: Cred că amîndoi sînt foarte lacomi. Dar n-o să-l ia niciodată.

BARNSTONE: Comitetul pentru decernarea Premiului Nobel se înșală în fiecare an.

Traducere de MIHAELA SIMION CONSTANTINESCU

(Va urma)

Rainer Maria Rilke

DESPRE ARTĂ

Rainer Maria Rilke (1875—1926), marele poet german, este cunoscut publicului nostru sub aspectul preocupărilor lui despre artă ca autor al studiului-eseu despre Auguste Rodin și, mai de curând, din corespondența cu sculptorul francez. Aceasta ar fi latura explicită a frământărilor și revelațiilor sale în legătură cu arta. Scrierile către un tânăr poet și **Insemnările lui Malte Laurids Brigg** constituie tot o reflectare a problematicei artistului, dar implicită, folosind pretextul unei proprii creații pentru exprimarea atitudinii și avind o puternică implicare autobiografică. Aplecarea autorului **Elegiilor duince** asupra creației din toate unghiurile — artist, persoană meditănd asupra creației sale și creației celorlalți — dă seama de necesitatea lui imperioasă de a-și explica, paradoxal, prin revelație, procesul de devenire a artei. Rilke urmărește aceste legături profunde de la o vîrstă timpurie: 23 de ani număra la data scrierii acestui eseu.

Despre artă reprezintă o încercare de a defini, în mod personal, impresionist, dar deloc superficial, nu numai arta — cum ar putea să ne inducă în eroare titlul —, ci și artistul, deci implicit procesul de creație. Creația dincolo de granițele despărțitoare ale artelor, adică sunet, cuvînt etc., definiția „încăpătoare” a Creației.

Folosind procedeul retoric de respingere a tuturor definițiilor anterioare, considerindu-le insuficient de cuprinzătoare, refuzind însăși ideea de definiție ca ab initio limitativă pentru nemăsura artei, Rilke sfîrșește prin a... defini la rîndul lui arta. Ea este totuși o **Lebensanschauung** (concepție despre via-

ță) și o **Weltanschauung** (concepție despre lume). Totuși arta constituie un „mod de a fi” specific fiecărui creator și topindu-i pe toți în ființarea ei, deci, în ultimă ipostază, imposibil de definit. Neînțelegerea? Își găsește dezlegare prin reluarea operei de artă și nu prin metaliteratură. Ea nu cadrează cu etichetări și categorisiri funcționale, ce nu dau seamă de inefabilul, sublimul efemer al artei. Rilke cere — o temă obsesivă a întregii sale opere — inocența copilăriei în artă, iar apoi copilăria în devenire, maturizată, nici o creație neavînd voie să fie vitregită de sinceritatea „virstei de aur” a omului.

Autorul **Sonetelor către Orfeu** conștientizează deseori faptul că nu poate defini arta, artiștii și creația, recurgînd, pentru a le reda profunzimea, unicitatea, zborul și eternitatea, la parabolă, metafore și alte mijloace stilistice. Suplinește deci sărăcia cuvintelor prin simbolizarea nemuririi creatorilor: „Ar trebui comparați cu fîntina incomensurabilă. Iată că timpurile se află la limita lor și își aruncă sentința și cunoștințele ca niște pietre în adîncurile nesondate și ascultă cu atenție. Pietrele tot cad de milenii. Nici o eră nu a auzit încă răsunînd adîncul”.

Da, pentru a vorbi despre artă, ar trebui, de fapt recitită, revăzută, reascultată întreaga creație. Abia opera de artă este cea care vorbește cu adevărat despre creație, nu cuvintele despre ea.

Textul de față este extras din volumul: Rainer Maria Rilke. **Opere complete. Volumul 10**, Insel Verlag, Frankfurt am Main, R.F.G., 1975. A fost scris în vara anului 1898.

I

Contele Lev Tolstoi și-a început mult dezbătută sa carte „Ce înseamnă arta?” cu o serie lungă de definiții din toate timpurile, înainte de a da propriul răspuns. Și de la Baumgarten pînă la Helmholtz, de la Shaftesbury pînă la Knight, de la Cousin pînă la Sar Peladan este loc destul pentru păreri radicale și contradicții.

Toate aceste considerații asupra artei, inclusiv cea a lui Tolstoi, au un element în comun: nu dau seamă atît de esența artei, ci mai degrabă toți se străduiesc să o explice potrivit efectelor ei.

E ca și cum s-ar spune: soarele este cel care coace fructele, încălzește cîmpurile și usucă rufe. Se uită că ultimul lucru poate să-l facă orice sobă.

Cu toate că noi, moderni, sîntem cei mai puțin în măsură de-a veni în ajutorul altora sau chiar nouă înșine prin definiții, poate că totuși avem avantajul față de învățați de-a fi imparțiali și sinceri și de-a fi avut parte de o amintire abia auzită a orelor de creație; ea le substituie cuvintelor noastre, prin căldură, lipsa de demnitate istorică și conștiințiozitate. Artă se prezintă ca o **Lebensanschauung**, cum ar fi spre pildă religia, știința [...] Se distinge de toate celelalte concepții numai prin faptul că nu este o rezultantă a timpului și totodată ne apare ca o **Weltanschauung** a unui scop ultim. Într-o reprezentare grafică, unde fiecare opinie de viață s-ar continua sub forma unor linii într-un viitor plan, ea ar fi cea mai lungă linie, poate că secțiunea periferică a unui cerc simbolizată de o dreaptă, fiindcă raza e nesfîrșită.

Dacă spargeți odată lumea sub picioare, ea rămîne, fiind creație independentă, și constituie posibilitatea de meditație asupra unor lumi și timpuri noi.

De aceea și omul care face din ea o **Lebensauffassung**, artistul, omul scopului ultim, ce pășește tînar prin secole, n-are trecut în urma sa. Ceilalți îl au pe Dumnezeu în spatele lor, precum o amintire. Pentru creator, divinitatea înseamnă împlinirea ultimă, cea mai profundă. Și dacă evlavioșii zic „El este”, iar oamenii triști „A fost”, atunci artistul zîmbește zîcînd: „Va fi”. [...]

Dar odată ce o înfăptuiești singuratic azi, miinile lui întîlnesc ici și colo timpul. Nu că ar fi lucrul dușmănos. Însă intruchipează tot ce-i șovăielnic, cuprins de îndoială, nefcrezător. Este piedica. Și abia din acest conflict dintre fluxul contemporan și concepția de viață atemporală a artistului se ivesc o serie de eliberări mai mici, se naște fapta vizibilă a artistului: opera de artă. Nu din înclinația lui nevinovată. Ea este totdeauna un răspuns la prezent.

Deci am vrea să explicăm opera de artă astfel: o mărturie din străfundurile sufletului, care se eliberează sub pretextul unei amintiri, experiențe sau întîmplări, declanșată de creatorul ei, cu o ființare independentă.

Autonomia operei de artă este frumoasă. Cu fiecare operă de artă apare în lume ceva nou, un lucru mai mult.

Se va descoperi că în această definiție își găsește loc orice: de la domurile gotice ale lui Jehan de Beauce pînă la o piesă de mobilier a tînarului Van der Velde.

Considerațiile pe marginea artei, care afirmă efectul drept fundament, cuprind mult mai mult. Ele trebuie să comită în mod necesar greșeala de a vorbi, în concluziile lor, despre gust în loc de frumos [...]. Și astfel devin ele neverosimile și din ce în ce mai confuze.

Trebuie să spunem că esența frumosului nu constă în efectul, ci în ființarea sa. În caz contrar, ar trebui să fie mai

frumoase expozițiile de flori și parcurile decît o grădină sălbatică înflorită la întîmplare, undeva, unde nimeni nu știe de ea.

II

Dacă numesc arta o **Lebensanschauung**, atunci nu vreau să spun ceva născocit. Concepția despre viață în sensul de: mod de a fi. Deci nu o stăpînire și limitare de sine într-un anumit scop, ci o autocliberare lipsită de grijă și plină de încredere într-un țel sigur. [...] Copilăria reprezintă împărăția dreptății mari și a iubirii profunde. Nici un lucru nu este mai important decît altul în mîinile copilului. El se joacă: cu o broșă sau cu o floare albă de cîmp. El le va lăsa să-i cadă din mîna și le va uita pe amîndouă la fel de lipsit de interes, așa cum amîndouă îi păreau la fel de strălucitoare în lumina bucuriei sale. Copilului nu-i este frică să piardă ceva. Lumea mai este încă pentru el cochilia frumoasă, unde nu se poate pierde nimic. Tot ce-a văzut, simțit sau auzit odată percepe drept o posesiune a lui. Tot ce-a întîlnit vreodată în cale. Nu obligă lucrurile să-i găsească un lăcaș. Ca o ceată de nomazi întunecați, îi hoinăresc prin mîni, ca printr-un arc de triumf. Lucrurile se luminează un răstimp în iubirea lui și recad apoi în amurg; dar toți trebuie să treacă prin iubirea asta. Ce s-a luminat odată în iubire, rămîne acolo și nu se mai rătăcește nicicînd, iar imaginea e posesiune. De aceea sînt copiii atît de bogați.

Bogăția lor este, desigur, aur brut, nu monedă obișnuită. Și nu pare să fie din ce în ce mai vitregită de propria valoare, cu cît cîștigă educația în importanță, care înlocuiește primele impresii involuntare și foarte subiective prin noțiuni perimate și dezvoltate din punct de vedere istoric. Bogăția etichetează lucrurile, potrivit tradiției, în valoroase și neînsemnate, în demne de urmat și neutre. Asta este timpul deciziilor. Acea abundență de imagini rămîne neatînsă dincolo de pătrunderea noilor cunoștințe sau iubirea veche se scufundă ca un oraș muribund în ploaia de cenușă a acestor vulcani neașteptați. Noul devine un val de pămînt, ce înconjoară ființarea copilăriei sau e torentul care-o distruge complet lipsit de considerație. Deci, copilul îmbătrînește și devine mai înțelegător în sensul burghez al cuvîntului — ca embrion al unui cetățean ce poate fi folositor —, intrînd în tagma vremii sale și primînd binecuvîntările ei, sau, pur și simplu, se maturizează liniștit din adîncuri, din cea mai specifică ființare a copilăriei sale; iar asta înseamnă că devine om în spiritul tuturor timpurilor: artist.

În aceste adîncuri și nu în zilele și experiențele școlii se răspîndesc rădăcinile artisticității autentice. Locuiesc în pămîntul asta mai cald, în liniștea niciodată tulburată a desfășurărilor întunecate, ce nu cunosc de loc măsura timpului. E posibil ca alte triburi, trăgîndu-și sevele din educație, din pămîntul mai răcoros, iniuriert de modificările suprafeței, să crească mai sus, spre cer, decît un astfel de arbore profund al artiștilor [...]

Deoarece artiștii pătrund mult mai adînc în căldura întregii deveniri, în ei se ridică alte seve spre fructe. Ei sînt circuitul mai vast, pe al cărui fîgaș apar tot mereu noi ființe. Ei sînt singurii care fac mărturisiri, acolo unde alții pun întrebări ascunse. Nimeni nu poate percepe limitele existenței lor.

Ar trebui comparați cu fîntina incomensurabilă. Iată că timpurile se află la limita lor și își aruncă sentința și cunoștințele ca niște pietre în adîncurile neson-

date și ascultă cu atenție. Pietrele tot cad de milenii. Nici o eră nu a auzit încă răsunînd adîncul.

III

Istoria este registrul oamenilor sosiți prea devreme. Mereu se găsește să se trezească cite unul din mulțime, care nu are nici o pricină în ea și a cărui apariție se motivează prin niște legi mai generale. Aduce cu sine obiceiuri străine și cere spațiu pentru gesturile lui lipsite de modestie. Crește astfel o violență și o voință din el, ce pășesc pe teamă și pe venerație ca pe niște pietre. Lucrurile viitoare vorbesc prin el lipsite de considerație; iar epoca nu știe cum să-l aprecieze și datorită acestei șovăieli îl pierde. Piere datorită nehotărîrii ei. Moare ca un comandant de oști sau ca o zi de primăvară prea grăbită, al cărei îmbold nu e priceput de pămîntul inert. Însă peste secole, cînd statuile nu-i mai sînt impodobite cu flori și mormîntul îi e uitat, iarba încolțind cine știe pe unde... atunci se trezește iarăși și se apropie, și mai mult de noi, ca un contemporan, prin spiritul nepoților săi.

Așa am avut parte să retrăim mulți: principii și filosofi, cancelari și regi, mame și martiri, pe care epoca i-a amăgît și li s-a opus; trăiesc mai liniștiți alături de noi și ne transmit zimbilor vechile lor gândiri, acum lipsite de zgomot și calomnii. Se sfîrșesc în apropierea noastră, își încheie osteniții nemurirea, ne fac moștenitorii eternității lor și au parte de moartea zilnică. Apoi, monumentele lor sînt golite de spirit, istoria lor este de prisos, căci le-am luat în posesiune ființa ca o întîmplare proprie. Așa se face că trecuturile se ascămănă unor structuri, care se prăbușesc înainte de terminarea construcției; dar știm că orice desăvîrșire se prefăce din nou într-o structură și că, învăluită într-o sută de prăbușiri, ia ființă odată și odată ultima clădire, care va fi turnul și templul, casa și patria. [...]

Și chiar creatorii timpului nostru nu pot să-i invite pe unii oameni mari, a căror patrie abia va să vină; căci ei înșiși nu se simt în largul lor, ci sînt oameni ce așteaptă, singuratici ai viitorului, nerăbdători singuratici.

Și inima lor inaripată se lovește pretutîndeni de zidurile timpului. Și dacă sînt înțelepți dintru început și îndrăgesc celula lor și bucățile de cer agățată ca-ntr-o plasă de grilașul ferestrei, și dacă unica rîndunică, care și-a atîrnat cuibul peste tristetea ei... atunci ei sînt totuși și oameni cuprinși de dor, ce nu vor zăbovi la cirpele împăturite și la cuferele îngrămadite. Simt deseori impulsul să întindă țesăturile pentru ca imaginile și culorile întreprinse, născocite de țesător, să capete sens în fața privirii lor și să se lege între ele și doresc vase și aur să le umple prăvălia, să le ridice posesiunile întunecate spre folosința limpede.

Dar ei sînt sosiți prea timpuriu. Iar ceea ce nu află dezlegare în viața artiștilor se prefăce în opera lor. Și ei o pun frățește alături de lucrurile durabile, iar înfrîstarea trezită de lucrurile netrăite este frumusețea tainică plutind deasupra lor. Și această frumusețe le dăruiește fii și moștenitori. Și astfel dăinuie de-a lungul creației o semîntie de oameni încă nenăscuți și își așteaptă cu nerăbdare vremea.

Și artistul este și asta: un dansator a cărui mișcare se frînge de constrîngerea celei lui. Ceea ce nu găsește spațiu în pași și în avîntul limitat al mîinilor, se naște din epuizarea buzelor sale sau trebuie să scrijelească pe pereți, cu degetele rănite, liniile încă netrăite ale trupului său.

Prezentare și traducere
PETER SRAGHER

biblioteca ROMÂNIA

■ Un eveniment în bibliografia operei lui Paul Eluard: apariția unui volum de poezii pe care poetul îl pregătise minuțios pentru ziua în care prima ediție, care data din 1939 se va fi epuizat. Este o carte frumoasă, un eveniment, mai ales că Paul Eluard a pregătit această operă timp de mulți ani și că el spera să o vadă în librării în 1950. Cartea se numea în 1939 „**Avenir de la poésie**” iar volumul reeditat acum se numește „**Donner à voir**”. Eluard își opriese un exemplar al ediției originale și în fiecare zi aroape, timp de zece ani a scris cu cerneală sau creion, pe marginea paginilor, în spațiile libere sau intercalînd cartonașe albe și fluturași. El îndrepta greșelile care scăpaseră vigilenței corectorilor și chiar își modifica propriile versuri. Ediția actuală este un facsimil care reproduce exact volumul pe care a lucrat Eluard, și fiecare cititor are impresia de a citi peste umărul autorului. Evident că exemplarul original are o valoare inestimabilă, dar reproducerea este făcută atît de bine, încît cititorul are iluzia de a lua în mîna exemplarul unic. Recenta carte a lui Eluard reamintește ideea că poezia, vrem sau nu, este o bucată ruptă dintr-un om, o flîntă sensibilă și fragilă — poetul, cel care încearcă să redea speranța oamenilor osteniți.

■ Un întreg număr al revistei internaționale „**Critique**” este consacrat spiritualității cehe, sub titlul „**Praga, cetate magică**”. Fără a avea pretenția de a reuși în cele 200 de pagini ale volumului o imagine exhaustivă asupra artei și culturii cehe, ambiția realizatorilor s-a limitat la a prezenta: exemple de opere literare unor amare, adesea vesele, fantasmagorice sau burlești pînă la absurd; o estetică și o lingvistică subtil inventive; o filozofie obsedată de cercetarea forțelor morale proprii; activități artistice foarte vii. „**Kafka și Praga**”, „**Svejk, îngerul absurdului**”, „**Poetul Bohumil Hrabal, timpul și orașul său**”, „**Muzica ceah și perpetuarea rădăcinilor**”, „**Tinerii artiști plastici cehi și arta lor necunoscută**”, „**Tradițiile de avangardă ale teatrului ceah**”, „**Milos Forman — stilul și omul**”, „**Tînarul val al cinematografului ceah**” — iată doar cîteva dintre eseurile incitante care dau imaginea culturii cehe contemporane, creatoare în aproape toate domeniile a unor opere de o tulburătoare originalitate. De altfel, Roman Jakobson nu ezită, într-un studiu să celebreze „**magia artei și gândirii cehe**” iar profesorul Angelo Maria Ripellino de la Universitatea din Roma, într-un „**eseu romanțat despre un oraș tenebros și fermecat**” să sublinieze că, într-o „**lăcere orgolioasă, ceții au reușit să-și păstreze propria cultură de-a lungul istoriei lor milenare**”.

■ „**Apărențe de viață**” este titlul unei cărți aparute postum sub semnătura sculptorului Odhise Paskali, mare personalitate a artei albaneze contemporane. Primită călduros, cartea lui Odhise Paskali certifică ideea că talentul și militantisul sculptorului care a creat nemuritoarele statui ale lui Skanderberg sau ale „**Luptătorului național**” nu se exprimă doar în opera sa. Însăși viața sa este o operă de artă, iar viața acestui mare artist, ca și toată creația sa fac parte din viața poporului albanez. S-a spus că „un om care nu are o viață bogată în evenimente nu poate să creeze mari opere”. Din acest punct de vedere, amintirile lui Odhise Paskali nu sînt simple „**amprente de viață**”, ci mai mult, amprente inefabile ale unui spirit care se ridică pînă la veritabile piscuri ale artei și gândirii, ale eliberării și emancipării energiilor umane. Așa cum subliniază Dritero Agolli în prefață, cartea acestui „**sculptor de statut european**” reconstituie două perioade distincte ale realității albaneze: „**aceea în care realitatea era în contradicție cu visul, în epoca regimului de opresiune și alta în care realitatea este în armonie cu visul, în epoca actuală, a socialismului**”. Cartea lui Odhise Paskali este fără îndoială — afirmă criticii — printre paginile cel mai bine scrise de fiii acestui popor.

Rubrică realizată de
FLORIAN MICȘAN

